Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 33 (16256) | 1983 оной февралиин 9, среда | Сэн 3 мүнгэн.

Буряадай АССР-эй 60 жэл

Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай Юнхэрэй руднигай экскаваторай машинист К. А. Сюсин эрхим ажалаараа суурхадаг. КПСС-эй гэшүүн Константин Александрович найман жэлэй туршада эндэ хүдэлнэ. Тэрэ түсэбтэ даабаринуудаа үлүүлэн дүүргэдэг, эршэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулдаг юм. Тэрэнэй туhалагшаар комсомолец Михаил Семенович Москвитин хүдэлнэ. Һурган хүмүүжүүлэгшынгөө жэшээгээр Михаил Москвитин мүн лэ эрхим hайнаар хүдэлдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарhаа) экскаваторай машинист К. А. Сюсин М. С. Москвитин туhалагшатаяа.

А. ШОИЖОЛОВОЙ фото.

КВАРТАЛАЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭЭ

Үнгэрhэн жэлдэ манай совхоз гүрэндэ мяха тушааха түсэбөө нилээд үлүүлэн дүүргэжэ, ехэ амжалта туйлаhан юм. Тиин малшаднай байгша оной эхинhээ эршээ hуладхангүй ажаллажа, туйлаhанаа улам батадхажа байнхай. Жэшээлхэдэ, дүй дүршэлтэй малшад Василий Никандрович, Тамара Даниловтан 152 хашараг харууhалхаар даажа абаад, эрхим hайнаар шахан таргалуулhан байна.

Эдэ үдэрнүүдтэ тэдэнэй адуулhан хашарагууд бүхыдөө гүрэндэ тушаагдахадаа, үхэр бүхэнинь дунда зэргээр 363 килограмм шэгнүүртэйгээр абтаа. Ехэ шэгнүүртэй, тобир тарган мал тушааhандаа ажахымнай бүхыдөө 25752 түхэригэй нэмэлтэ түлбэри абаа. Иигэжэ байгша оной түрүүшын кварталай гүрэндэ мяха тушааха түсэбөө болзорhоо урид дүүргэбэбди. Түсэбэй ёhоор 640 центнерэй орондо, 741 центнер эрхим шанартай мяхан гүрэндэ тушаагдаба.

А. КОМИССАРОВ,
Түнхэнэй совхозой ахамад зоотехник.

МҮРЫСӨӨНДЭ ЭРХИМЛЭБЭ

Түмэрэй хаядаhан хадаа металлургическа промышленностьда тон хэрэгтэй түүхэй эд болодог гэжэ хэндэшье мэдээжэ. Тиимэhээл тэрэниие суглуулжа, мартенүүдтэ ябуулха талаар хаа хаанагүй хүдэлмэри эмхидхэгдэдэг гээшэ.

Һаяхан КПСС-эй обкомой бюро, республикын Министрнүүдэй Совет болон облпрофсовет хара металлай хаядаhа суглуулан тушааха талаар районууд хоорондын социалис мүрысөөнэй 1982 оной дүрбэдэхи кварталай дүн хаража үзэбэ. Тиин хара металлай хаядаhа суглуулжа, тушааха түсэбөө 172,9 процент дүүргэhэн Зэдын район түрүү hуурида гараhанда тоологдожо, дамжуулгын Улаан тугта, 400 түхэриг мүнгэн шанда хүртэhэн байна.

Районно Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. В. Муруевта мүн лэ мүнгэн шан үгтөө.

ЭД БАРАА ЭЛБЭГЭЭР

«Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордентой «Электромашина» заводто үнгэрhэн жэлдэ 3 миллион 523 мянган түхэригэй арадай хэрэглэлэй эд бараан бүтээгдэhэн байна гэхэ гү, али 1981 онойхиhоо 8,5 процентээр дээшэлээ. Хүн зондо эгээл үргэнөөр хэрэглэгдэдэг электрочайник 233 мянган, электро-бусалгагша 632 мянган хэhэг гаргагдаа.

Байгша ондо заводоймнай коллективэй урда нилээд ехэ зорилго табигданхай гээшэ. Юуб гэхэдэ, электродвигательнүүдые бүтээлгэ—16, арадай хэрэглэлэй эд бараа гаргалга 9,3 процентээр дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдаа. Тиихэдэ ажалай бүтээсэ 104,9 процентдэ хүргэгдэхэ юм.

Манай заводто хэгдэдэг бухы продукциин 70 процентнь байгша ондо гүрэнэй Шанарай тэмдэгтэ хүргэгдэхэ зэргэтэй.

А. МУХРАЕВ,
заводой профкомой түрүүлэгшэ.

ХУРЬГАД ОЛОШОРНО

Республикынгаа байгуулагдаhаар алдарта 60 жэлэй ойе ажалайнгаа эрхим амжалтаар угтаха гэжэ шиидэhэн Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой эхэ хонидой отарануудта ажалладаг хонишод түл абажа түлжүүлхэ харюусалгата хаhаяа эмхитэй hайнаар үнгэргэжэ байнхай. Тус ажахыда эхэ хонидынь гол түлэб январь-февраль hарануудта сүм хурьгалжа дүүрэхэ юм.

Ойн баярай хүндэлэлдэ зорюулагдаhан социалис мүрысөөндэ оролсоходоо, колхозой хонишод дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялгануудые абаhан юм. Жэшээлбэл, эхэ хонидой бригаданууд байгша ондо 100 эхэ хонин бүриhөө 95 хурьга абаха зорилготой. Тиихэдэ түрүүшынхеэ хурьгалха эмэ зуhагуудай хоёр отарада ажаллагшад 100 эхэ хонин бүриhөө 90 хурьга түлжүүлхээр шиидэнхэй. Иимэ ехэ зорилгонуудаа урагшатайгаар бэелүүлхын түлөө колхозой хонишод эртээнhээ бэлдээн байха юм. Нэн түрүүлэн hүрэгүүдтэе өөhэдынгөө хүсөөр шанартай үбhэ бэлдхэhэн, хони, хурьгадайнгаа байра заhабарилжа дулаалhан байна.

Намарhаа мүнөө хүрэтэр хонидтоо элдэб зүйлэй тэжээл—үбhэ, зелснко, ногооной витаминтай гурил, шэлбүүhэнэй гурил, минеральна дабhа эдюулдэг байха юм. Эртүүр абтаhан хурьгадынь hайхан үбhэ, ногооной, шэлбүүhэнэй витаминтай гурил, минеральна нэмэлтэ тэжээлээр хооллуулагдажа захаланхай.

Эдэ үдэрнүүдтэ колхозой диилэнхи отарануудта хурьгад олоор абтана. Мүнөө бүхыдөө 1500 гаран хурьган абтаад, гарза хоролтогүй түлжүүлэгдэнэ. Һүүлэй мэдээгээр, Еремей Авдеевич Давыдовай даадаг отарада 300 гаран хурьган абтанхай тэнжээгдэнэ. Тиихэдэ Алексей Никандрович Варфоломеевэй бригадада 200 гаран хурьган тобиржуулагдана. Һүхыдөө байгша ондо колхозой хонишод 5154 хурьга абажа түлжүүлхэ түсэбтэй юм. Энэ даабаряа сүм дүүргэхээр эрмэлзэнхэй ажаллана.

В. ШИРДАРМАЕВ.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

Пассажирнууд болон ашаа зөөхэ, арадай ажахыда авиацие хэрэглэхэ, мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, шэнэ авиационно техникэ ашаглаха түсэбүүдые бэелүүлгэдэ амжалтануудые туйлаhанайнь түлөө Граждан авиациин ехэ бүлэг хүдэлмэрилэгшэдые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1983 оной февралиин 4-дэ абаhан Указаараа СССР-эй орден, медальнуудаар шагнаба.

25 хүн—Ленинэй орденоор, 38 хүн — Октябриин Революциин орденоор, 253 хүн — Ажалай Улаан Тугай орденоор, 98 хүн—Арадуудай Хани барисаанай орденоор, 373 хүн — «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, 60 хүн —Ажалай Алдар Солын II шатын орденоор, 403 хүн — Ажалай Алдар Солын III шатын орденоор, 575 хүн—«Ажалай шэн габьягай түлөө» медаляар, 675 хүн «Ажалдаа шалгарhанай түлөө» медаляар шагнагдаа.

Указ «СССР-эй Верховно Соведэй ведомостьнууд» дотор толилогдохо.

ҮЙЛЭДБЭРИИЕ ЭРШЭМТЭЙГЭЭР ХҮГЖӨӨХЭ

РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерствын коллегиин үргэдхэгдэмэл заседани февралиин 7-до боложо, Россин Федерациин хүдөө ажахые 1982 ондо хүгжөөлгын дүнгүүдые, КПСС-эй ЦК-гай майн ба ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй эрилтэнүүдэй үндэhөөр байгша ондо бэелүүлэгдэхэ зорилгонуудые зүбшэн хэлсээ.

Республикын хүдөөгэй ажалшад газар тариалангай ба мал ажалай продукци үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдалгые ехэдхэхэ горитой түсэбүүдые хараалhан байна гэжэ тэмдэглэгдээ. Бүхы ургамалнуудай ургаса, үхэр мал болон шубуудай ашаг шэмые дээшэлүүлhэнэй, газар тариалангые гамтай hайнаар ашаглаhанай ба үрэжэлыень арьбадхаhанай үндэhөөр ургамалнуудые тарижа ургуулха хэрэгтэ hайнаар хандаhанай, газар тариалангай зональна ёhо гуримуудые нэбтэрүүлhэнэй, полинууд болон фермэнүүдэй продукци үйлэдбэрилгын индустриальна технологиин булюу байhые бүрин хүсэдөөр хэрэглэhэнэй, хүдөө нютагуудта ажаhуугшадай hуудал байдалые улам hайжаруулха ехэ хэмжээнүүдые абаhанай ашаар эдэ түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэжэ болоно. Хүтэлбэрилгын районно шатые бэхижүүлхэ, колхоз, совхозуудай хүдэлмэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын тула ажахын тоосооe, эрдэм, техникын ба түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала гэжэ тэмдэглэгдээ. Үйлэдбэриин бүхы шатануудта ажалай ба гүйсэдхэлгын журамые бэхижүүлгэдэ, хабарай тарилгын хүдэлмэридэ hайнаар бэлдэлгэдэ гол анхарал хандуулагдаhан байна.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ М. С. Соломенцев заседани дээрэ үгэ хэлэбэ.

(ТАСС).

Ажалай шэнэ амжалтануудай түлөө

Яруунын районой „Коммунизм" колхозой ажалшадай 1983 оной социалис уялганууд

Манай колхозой ажалшад КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые хэрэг дээрэнь бэелүүлэн, 11-дэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ хараалhан түсэб, уялгануудаа дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлhэн байна. Тэрэнэй ашаар, илангаяа ургаса абалгаар, зарим тэды hайшаалтай дүнгүүд туйлагдаа. Гэхэтэй хамта, мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха талаар түсэбнай дүүргэгдээгүй. Харин тэдэниие үйлэдбэрилхэ, худалдаха хэмжээн урда жэлэйхидэ орходоо доошолhон байгаа.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй баталhан СССР-эй Эдеэ хоолой программые, мүн КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, тус Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андроповой дурадхал, заабаринуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулха зорилготойгоор, «1982—1983 онуудай үбэлэй үедэ мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ болон худалдалгые ехэдхэхэ, малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхын түлөө Бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолые хүтэлбэри болгон, Буряадай АССР-эй байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойн hайндэрые угтуулан бидэ, «Коммунизм» колхозой ажалшад, иимэ уялгануудые абанабди:

ТАРЯАН АЖАЛ БА ОНЬҺОЖОРУУЛГЫН ТАЛААР

Агротехническэ хэмжээ ябуулгануудай комплексые ашагтайгаар, шанартайгаар үнгэргэжэ, тарилгаяа районированна үрэhөөр хэдэг болоhоной ашаар ургасын гарасые дээшэлүүлхэ. Байгша ондо 3850 гектарта орооhо таряан, 2230 гектарта тэжээлэй ургамалнууд таригдаха. Тэрэ тоодо олон жэлэй ногоон 1000 га эзэлхэ. Гадна нэгэ жэлэй ногоон—400, ногооной витаминтай гурил—50, силос—650, тумhэтэ ургамалнууд—30 болон отарэ шадарай участогуудай 100 гектар талмайнуудта тэжээлэй ургамалнууд таригдаха. Мүн хартаабха—10, овощ—3 гектарта hуулгагдаха, 1607 га паар хахалагдаха, элдүүрилхэ газарнай бүхыдөө 7700 гектар болохо юм. 100 га шэнэ газар элдүүрилжэ, саашадаа олон жэлэй ногооной талмайе үргэдхэхэбди. Нуга, тариалангуудтаа 8000 тонноhоо бага бэшэ наг шэбхэ, 350 тонно минеральна үтэгжүүлгэ гаргахабди. Сабшалан уhалхаар 500 мянган кубометр тошо халяаха байнабди. Сабшалан, бэлшээриин үрэжэл hайжаруулагдаха, сэбэрлэгдэхэ.

Хабарай тарилгын хүдэлмэриие hайнаар үнгэргэхын тула трактор болон хүрьhэ элдүүрилхэ техникые апрелиин 1 болотор, үбhэ хуряалгын машинануудые июниин 1-дэ, таряа хуряалгын техникэ июлиин 1 болотор заhабарилагдаад байха.

Гэнжэтэ нэгэ тракторай бүтээсые 950—1000 гектарhаа доошо бэшэ болгохобди, харин К-700 болон мөөрэтэ трактор бүхэнэй бүтээсэ тус тустаа 2000—2100, 700—800 гектарта хүргэгдэхэ. Тариаанай комбайн 280—300 га хэмжээндэ, мүн тиихэдэ ашаанай нэгэ автомашина 300—400 мянган километр соо hаадгүй бүтээсэ туйлаха зэргэтэй. Энээнтэй хамта түлишэ-тоhодолгын материалнуудые, запчастьнуудые, электрын элшэ хүсэ гэхэ мэтые алмахабди.

МАЛ АЖАЛАЙ ТАЛААР

Ерэхэ жэлэй январиин 1-дэ 1710 толгой эбэртэ бодо малтай байхабди. Тэрэ тоодо—640 үнеэн, 17500 хонин, тэрэ тоодо—8000 толгой эхэ хонин, 356 толгой адуун, тэрэ тоодо—96 гүүн байха. Малайнгаа үүлтэр hайжаруулан олошоруулха хэрэгтэ ехэ анхарал табихабди. Гүрэндэ зачетно шэгнүүрээр 3550 центнер мяха, 7900 центнер hү, 720 центнер нооhо тушаахабди. Тиигэхын тула үнеэн бүхэнэй hаамые 1900 литртэ хүргэжэ, хонин бүриhөө 3,2—3,3 килограмм нооhо хайшалха болонобди. Гүрэндэ тушаагдаха эбэртэ модо малай толгой бүриин дунда зэргын шэгнүүр 330—350 килограмм, мүн нэгэ хониной —38—40 килограмм байха. Эхэhээ hалгаагдаха үедөө хурьгаднай тус тустаа 18—20 килограмм шэгнүүртэй байха зэргэтэй. 100 эхэ мал бүриhөө 85 тугал, 90 хурьга, 70 унага абахабди. Бэлшээриин үедэ эбэртэ бодо мал бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдэ 900—1000 граммаар нэмээгдэхэ.

БАРИЛГЫН ТАЛААР

Байгша ондо ажалшадайнгаа ажаhуудал улам hайжаруулха талаар хэмжээ ябуулгануудаа үргэлжэлүүлхэбди. Капитальна барилгада жэл соо hомологдоhон 561 мянган түхэриг мүнгэн сум хэрэглэгдэхэ. Нооhо хайшалалгын пункт, хониной 2 бааза, тэжээлэй цех, хоёр байратай 4 гэр, нютагай больницын болон дунда hургуулиин нэмэлтэ барилганууд түгэсхэгдэжэ, Хуhан-Хушуун да малай бааза баригдажа эхилхэ. Мүн колхозоймнай түб тосхон болбосон түхэлтэй болгогдохо.

ЭКОНОМИЧЕСКА ТҮСЭБЛЭЛГЫН ТАЛААР

Түсэблэлгэ болон түлөөhэнэй гурим саашалаашье нарижуулагдаха. КПСС-эй ЦК-гай майн болон ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдэй эрилтын ёhоор финансово-экономическа журамаа саашадань hайжаруулжа, ажахынгаа экономикые бэхижүүлхэбди. Бүхы hалбаринууд дээрэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлжэ, үйлэдбэрилэгдэhэн продукциин өөрын үнэ сэнгые доошолуулха талаар хэмжээнүүд абтаха.

Хараалhан түсэб, уялгануудаймнай дүүргэлтэ хаа эмхитэйгээр үнгэрhэн: ниитымнай малай үбэлжэлгэhөө, шэнэ түл абалгаhаа болон ажахынгаа бусадшье ажал хэрэгүүдые саг соонь, шанартайгаар бүтээhэнhээ сэхэ дулдыдаха гэжэ бидэ, колхозой ажалшад, hайн мэдэнэбди. Тиимэhээ нүлөө ехэтэй социалис мүрысөө үргэдхэхэбди. Тэрээндэ илагшадые, үйлэдбэриин түрүүшүүлые урмашуулхаар хараалагдаха түлөөhэнэй хэмжээе дээшэлүүлхэбди.

Социалис уялганууд колхозникуудай хамтын суглаан дээрэ нэгэн дуугаар баталан абтаа.

БАЯН УРГАСЫН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ

...РОПАВЛОВСК. Хойто Казахстанай областиин [illegible]

тальна hомололго хэрэглэжэ, 50 гаран гидро-тухеэрэлгэ барибан байгаа. [illegible]

ХАБАРОВСК. Амар [illegible]

Хизаарай таряашад [illegible] ригдахаар хараалагдаhан талмайн 15 процентhээ дээшэнхи хубидань иимэ ургамал таригдаха байна. Алас Дурна зүгтэ hайнаар ургадаг наран сэсэгэй талмайнууд нилээд үргэдхэгдэнэ.

ВИЛЬНЮС. Утена хотодохи «Беларусь» түхэлэй мөөртэ тракторнуудые заhабарилдаг түб проектээр хараалагдаhан хүсэндөө хүрэжэ, 4 мянган машинэ заhабарилдаг болобо.

Тиигэжэ Литвада тракторнуудые, комбайнуудые, хүдөө ажахын бусад машинануудые хангалга тусхай шэглэлтэй болгогдоhон, томодхогдоhон байна. Заводуудай нүүдэл мастерскойнууд ехэнхи хүдэлмэри хэнэ.

Районуудта андалдажа абалгын пунктнууд байгуулагдаа. Колхоз, совхозууд эбдэрhэн детальнуудые, узелнуудые hэлгэхэ, шэнэ түхеэрэлгэнүүдые худалдажа абаха байна.

ОРДЖОНИКИДЗЕ. Хойто Осетиин саад ургуулагшад үрэ жэмэстэ мододой hалаа мүшэрые зохидоор тайража эхилбэ. Тиихэтээ хамта минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые оруулна, уhалууриин түхеэрэлгэнүүдые заhабарилна. Хадын ташалан боориинуудтахи залуу саадуудта онсо анхарал хандуулагдана.

АШХАБАД. Туркмениин мелиораторнууд болон тариашад намар таригдаhан газараа уhалаад, хабарай тарилгын хэгдэхэ талмайнууд дээрэ шниг нойто барижа захалба. Туркменидэ хабарай тарилгын хэгдэхэ хэдэн зуугаад мянган гектарта шниг нойто барижа абахаар хараалагдана.

КАЛУГА. Областиин механизаторнууд газарай хүрьhэ элдүүрилгын ба тарилгын агрегадуудые заhабарилжа дүүргэбэ. Орооhо тариаанай комбайнуудай 90 гаран процентнь заhабарилагдаа.

«Сельхозтехникын» предприятинуудта хүдэлмэреэ hайнаар эмхидхэhэнэй, бригадна подрядые нэбтэрүүлhэнэй ашаар амжалта туйлагдаба. Заhабарилагшадые запас частьнуудаар хангалга hайжаруулагданхай.

ГРОЗНЫЙ. Оньhон техникээр эгээл hайнаар хангагдаhан ажахынуудай, мүн «Сельхозтехникын», «Сельхозхимиин» нэгэдэлнүүдэй, промышленна, транспортна предприятинуудай үндэhэ hуури дээрэ Чечено-Ингушетидэ үтэгжүүлгэнүүдые хээрэ гаргаха оньhожоруулагдамал отрядууд байгуулагдаhан байна.

Отряд бүхэн 30—30 ашаанай машинатай, тэргэтэй трактортай, ашаа тээхэ түхеэрэлгэнүүдтэй, бульдозернуудтай, экскаваторнуудтай юм. Механизаторнууд хэды шэнээн үтэгжүүлгэ гаргаха ёhотой гэhэн картануудтай, радио-телефонно hайламтай холбоотой байна. Подразделени бүхэндэ даабаринууд үдэр үдэрөөр тогтоогдонхой. Эрхим түрүү хүнүүдые моральна болон материальна талаар урмашуулхын хэмжээнүүд зохёогдонхой.

Имагтал февраль hарада ажахынууд хахад миллион тонно наг шэбхэ хээрэ гаргахые түсэблэнэ.

ЧИМКЕНТ. Хүдөө ажахын авиациин самоледнууд Казахстанай урда хубидахи полинууд дээрэ нэмэлтэ тэжээл гаргана.

Ажахы бүхэндэ шахуу ниидэлгэ-буулгын асфальт хушалтатай харгы байгуулагдаа. Хажуудань минеральна үтэгжүүлгэнүүдэй, химикадуудай складууд, экипажнуудай амарха байранууд баригданхай.

Байгша ондо Казахстанай газар ажал эрхилдэг нютагуудта хүдөө ажахын авиациин аэродромууд нилээд олошоруулагдаха байна. Республикын авиаторнууд намар таригдаhан 700 мянган гектарай газар дээрэ нэмэлтэ тэжээл оруулхые хараална.

АСТРАХАНЬ. Областиин мелиораторнууд болон агрохимигүүд тариалангай талмайн үрэжэлые hэргээхын тула ехэ оролдолго гаргана. Нэгэ нэгэндээ туhаламжа үзүүлхэ тухай договор баталаад, тэдэнэр уhалууриин түхеэрэлгэнүүдые хабарай тарилгада бэлдэхэ бүхы хүдэлмэреэ гансаараа бэелүүлжэ байна. Жэшээнь, Володарска районой ажахынууд 8 мянга гаран гектарай уhалагдадаг газар дамжуулагдан үгтөө.

Хэтэрмэ хужартай газарай хүрьhэн угаагдаа, канал-hубагууд, коллекторно-дренажна түхеэрэлгэнүүд заhабарилагдаа. Оньhожоруулагдамал отрядууд технологическа картануудтай зохилдуулан, минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые хээрэ гаргаhан байна.

ФРУНЗЕ. Киргизэй «Кечек» совхоздо бороо оруулдаг «Кубань» гэжэ самоходно гурбан түхеэрэлгэ хабсаргагдаба. Эндэ 400 гектарай талмайе нэгэ механизатор уhалха аргатай. Республикын бүхы колхоз, совхозуудай полинууд машинаар уhалагдадаг болонхой.

(ТАСС).

УЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

ЗОРИЛГОМНАЙ ЭЛИ ТОДО

Совет арад зон түрэл Коммунис партияа, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедые улам нягтаар тойрон жагсажа, партидаа хизааргүй ехээр этигэдэг байһанаа мэдүүлнэ, урда урдынхиһаа эршэмтэйгээр ажаллана.

Партиин Центральна Комитедэй ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, СССР-эй Верховно Соведэй долоодохи сессиин материалнуудые үргэн ниитын дунда ойлгуулан нэбтэрүүлжэ, тэрэниие хэрэг дээрэнь бэелүүлхэдэ туһа хүргэхэ гэһэн зорилготойгоор республикымнай лекторнууд горитойхон ажал ябуулна.

Партиин XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые, КПСС-эй ЦК-гай майн, ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй болон СССР-эй, РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй Верховно Соведүүдэй сессиин материалнуудые үргэн ниитын дунда гүнзэгыгөөр ойлгуулхын тула марксистско-ленинскэ теориин, КПСС-эй дотоодын болон гадаадын политикын шухала асуудалнуудаар 440 цикл болохо лекцинүүд уншагдаба.

Лекторнууд Эхэ оронойнгоо болон Буряадай республикын экономическа болон социальна хүгжэлтын асуудалнуудаар удха түгэлдэр лекцинүүдые уншана. Гансал КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүд тухай 12 мянган лекци уншагдаа. СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн һайндартэ бэлэдхэлэй үедэ патриотическа болон интернациональна хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эдэбхижүүлэгдэһэн байна.

«Знание» бүлгэмэй гэшүүд совет ороной хүн зоной ажал хэхэ дуратай хүсэл эрмэлзэлые, социалис мүрысөөнэй дэлисые һонирхолтойгоор шэнжэлэн харуулха, совет эрдэм ухаанай болон техникын гайхамшагта амжалтануудые, СССР-эй Эдеэ хоолой программын бодотоор бэелүүлэгдэхэ харгы замуудые дэлбэлэн харуулха гэжэ оролдоно.

Агуу багша Ленинэй һургаалай уг баялигые, КПСС-эй ленинскэ национальна политикын илан мандалгые идхан нэбтэрүүлхэ талаар мэдээжэ лекторнууд, эрдэмэй докторнууд Е. Е. Тармаханов, В. И. Затеев, М. Н. Халбаев, доцентнүүд Д. Ж. Батуев, И. И. Осинский, мүн районуудай олохон лекторнууд һонирхолтой лекцинүүдые уншана.

Мүнөө Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойн баярые угтуулан, КПСС-эй ленинскэ национальна болон интернациональна политикын арюун һайхан удхэ шанарые бүри гүнзэгыгөөр нэбтэрүүлэн ойлгуулха үргэн дэлисэтэй хүдэлмэри эхилэнхэйбди.

Эдэмнай удаан болзортойгоор хараалагдаһан зорилгонууд юм. Тиимэһээ саг үргэлжэ совет хүнэй мүнөө үе сагай эрилтые хангамаар, ойлгуулламжын хүдэлмэриин ашаг үрэ ехэтэй онол арга хэрэглэн ябуулагдана.

Манай бүлгэмэй районно организаци бүхэндэ совет шэнжэтэ ажабайдал тухай хөөрэлдөө болон лекцинүүдые үнгэргэдэг һайн бэлэдхэлтэй лекторнууд бии. Энээнһээ гадна республикын эрдэмтэд, предприятинууд болон колхоз, совхозуудай хүдэлмэришэд, малшад болон механизаторнуудта лекцинүүдые уншана, хөөрэлдөөнүүдые эмхидхэнэд. Жэшээлхэдэ, Яруунын райондо СССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулагдажа, «Победа», «Коммунизм», «Дружба» колхозуудай, Яруунын, «Комсомольский» совхозуудай түб тосхонуудта асуудал, харюунуудай үдэшэнүүд үнгэргэгдөө. Мүнөө энэ һайн заншалынь Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулагдан үргэлжэлүүлэгдэнэ. Эндэ 800 гаран лекци уншагдаа. Илангаяа Тулдуунай, Гүндын, Эгэтын-Адагай эхин организацинууд эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулна гэжэ тэмдэглэмээр.

СССР-эй 60 жэлэй ойн һайндартэ бэлэдхэлэй үедэ зорюулагдаһан харалга-конкурсдо Прибайкалиин районой лекторнууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Тиихэдэ Улаан-Үдэ хотодо 63 лектори, 5 кинолектори хүдэлһэн байна. Эндэ 5 мянган гаран шагнагшад хабаадалсаа. Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбын комбинадай, «Теплоприбор», локомотив-вагон заһабарилгын заводуудай, мяха-консервын комбинадай, авиационно заводой болон бусад предприяти, эмхи зургаануудай лектори, кинолекторинууд һайнаар хүдэлөө.

Мүнөө Улаан-Үдэ хотын «Знание» бүлгэмэй районно организацинууд Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойн һайндартэ зорюулан, таарамжатай, зохидоор түсэб табижа, һонирхолтой лекцинүүдые уншажа үргэлжэлһөөр. Эндэ Зүүн Сибириин технологическа, Буряадай багшанарай институдуудай багшанар, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай эрдэмтэд эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

«Знание» бүлгэмэй Бүхэсоюзна VIII, Бүхэроссиин VII съезднүүд дээрэ партиин экономическа политикын, арадай ажахые эршэмтэйгээр хүгжөөхэ, СССР-эй Эдеэ хоолой программын шухала асуудалнуудые хүн зоной дунда ойлгуулан, үргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаа. Ажал щекинскэ, ипатовска онол аргаар эмхидхэхэ, «гээгдэгшэдгүйгөөр хүдэлхэ» гэһэн ростовойхидой, промышленна үйлэдбэриин ургалтые хүдэлмэрилэгшэдэй тоо олошоруулангүй түйлахэ гэһэн Ярославска областиинхидай үүсхэлые болон бусад зүйлнүүдые «Знание» бүлгэмэй организацинууд үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, ойлгуулха ёһотой гэжэ хэлэгдээ һэн.

Энэ талаар манай республикын «Знание» бүлгэмэй организацинууд яһала горитой хүдэлмэри ябуулна. Партиин областной комитедэй даалгабариие дүүргэжэ, арадай ажахын шухала барилгануудые лекционно талаар хангалга нилээд һайжаруулагдаа. Жэшээлхэдэ, 1982 ондо БАМ-ай барилгашадта лекторнууд ошожо, нилээд олон лекци уншаа.

Республикын томо барилгануудай нэгэн болохо Гусиноозерско ГРЭС-эй барилгашадай урда Москва хотоһоо ерэһэн лекторнууд үгэ хэлэһэн юм.

Улаан-Үдэ хотын предприятинуудта, Загарайн, Сэлэнгын, Кабанскын, Улаан-Үдын районуудай колхоз, совхозуудта экономическа асуудалнуудаар гүнзэгы шэнжэлэлтэй лекцинүүд үнгэргэгдөө.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые, партиин Центральна Комитедэй майн, ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй тогтоолнуудые шудалалга эмхидхэхэдээ, партиин экономическа политикые, 80-яад онуудай, мүн арбан нэгэдэхи табан жэлэй ажахын шухала зорилгонуудые гүнзэгыгөөр ойлгуулха хараа шэглэл «Знание» бүлгэмэй организацинуудай урда табигдана.

Энэ талаар бии байһан арга боломжонуудаа үшөөл гүйсэд хэрэглэжэ шаданагүйбди. Бүлгэмэй зарим организацинуудта лекционно хүдэлмэриин олон онол арганууд һулаар хэрэглэгдэнэ.

Партиин аграрна политикые болон хүдөө ажахы тухай эрдэм мэдэсые гүнзэгыгөөр, үргэнөөр ойлгуулха талаар хүдөө ажахын, агропромышленна комплексын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй харюусалгань улам дээшэлнэ. Мүнөө малай үбэлжэлгын үедэ республикын «Знание» бүлгэмэй лекторнууд малшадые хангаха талаар эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Гэбэшье партиин аграрна политикые, Эдеэ хоолой программые эдэбхитэйгээр ойлгуулха, тэрэниие бодотоор бэелүүлхэдэнь туһалха талаар лекцинүүдэй шанарынь үшөөл һула, ажалшадай зорилго эрилтэдэ хүрэнэгүй. Эндэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэд һулаар хабаадуулагдана. Бэлэдхэл һайнтай, колхоз, совхозуудай тодорхой ажал хэрэгтэйнь холбоотой, һонирхолтой лекцинүүдые уншажа шадаха хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые энэ хэрэгтэ хабаадуулха тон шухала.

Манай республикада уншагдадаг бүхы лекцинүүдэй 20 процентнь уласхоорондын асуудалаар гэжэ тэмдэглэе. КПСС-эй уласхоорондын политикын шухала асуудалнуудые ойлгуулха шэнэ һонин темэнүүд тайлбарилагдажа, шэнэ онол арганууд хэрэглэгдэнэ. Советскэ, Железнодорожно, Прибайкалиин районуудта «Мүнөөдэр дэлхэй дээрэ» гэһэн лекцинүүдэй цикл эмхидхэгдээ.

Республика дотор «Знание» бүлгэмэй 14 мянга шахуу гэшүүд лекцинүүдые уншадаг юм. Тэдэнэй дунда эрдэмэй 44 доктор болон профессорнууд, дээдэ һургуулинуудай мянга гаран багшанар болон эрдэмтэд бии. Лекторнуудэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ талаар тодорхой гурим байгуулагданхай. Бүлгэмэй организацинууд партийна комитедүүдтэй хамта семинарнуудые үнгэргэдэг. Гадна залуу лекторэй һургуулинууд хүдэлнэ. Гэбэшье лекторнуудэй һуралсалда горитойхон дутуу дунданууд ушарна, олон лекторнуудта методикын талаар бэлэдхэл дуталдана. Тиимэһээ лекторэй бэлиг шадабариие дээшэлүүлхэ республиканска гү, али городской университет байгуулха хэрэгтэй.

Мүнөө үедэ орон, мүн республика доторнай предприятинууд, барилга, транспорт дээрэ, колхоз, совхоз бүхэндэ эрдэм ухаанай шэнэ-шэнэ түйлалтануудые, ажалай болон үйлэдбэриин түрүү онол аргануудые түргэнөөр, һайнаар нэбтэрүүлжэ, үйлэдбэриин ашаг үрэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ гэһэн шухала зорилго табигдана. Мүн хаа хаанагүй коллектив бүхэндэ гүрэнэй болон ажалай журам шангадхаха талаар эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Эндэ манай бүлгэмэй лекторнууд горитойхон үүргэ дүүргэнэ гэжэ онсолон тэмдэглэе.

«Знание» бүлгэмэй республиканска организациин бүхы эмхинүүд, манай республикын лекторнууд КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, партиин Центральна Комитедэй Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андроповой үгэ доторхи захяа заабаринуудые үргэн ниитэ арад зоной дунда гүнзэгыгөөр ойлгуулан нэбтэрүүлжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй, мүн тэрэнэй тэг дундахи жэлэйнь даалгабаринуудые хэрэг дээрэнь бэелүүлжэ, абаһан социалис уялгануудаа дүүргэхэ хэрэгтэ ажалшадые элсүүлхэдэнь партийна комитедүүдтэ али болохо туһа хүргэхэ байһаниинь найдамтай.

Б. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ,
«Знание» бүлгэмэй республикын организациин правлениин түрүүлэгшын орлогшо.

КПСС-эй XXVI съ…
шиидхэбэринүүдые бэелүү…

УРДЫНХИ… УРАГШАТА…

— Манай районой промышленна предприятинууд болон эмхи зургаанууд, совхозууд 1982 оной туршада эршэтэй шангаар ажаллажа, түсэбтэ даабаринуудаа, абаһан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргээ, — гэжэ арадай депутадуудай Хоринин районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ А. М. Бузин арадай ажахын түрүүшүүлэй зүблөөн дээрэ хэһэн элидхэлэйнгээ эхиндэ хэлэбэ.

Районой промышленна предприятинууд продукци худалдаха түсэбөө 103,5 процент дүүргээ. Иигэжэ түсэбһөө гадуур 377 мянган түхэригэй продукци худалдаһан байна.

Үнгэрэгшэ жэлэй туршада районой барилгашад яһала һайнаар хүдэлөө, 4 миллион 462 мянга шахуу түхэригэй хүдэлмэри бүтээгээ. Тэдэнэй хүсөөр Хүлэй совхозой түб һууринда дунда һургуули баригдаа, Хоринск поселогто спортивна зал, 18 квартиратай гурбан дабхар шулуун гэр болон бусад барилганууд ашаглалгада тушаагдаа.

1983 оной туршада промышленна предприятинуудай урда ехэ зорилгонууд табигдана. 660 мянга гаран кубометр модон бэлэдхэгдэхэ ёһотой. Барилгашадай хүсөөр 5 миллион 141 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэгдэхэ зэргэтэй. Гадна 9380 дүрбэлжэн метр хэмжээтэй байрын гэрнүүд баригдаха юм. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 32 процентээр ехэ болоно.

Үнгэрэгшэ жэлэй туршада районой совхозууд яһала гэмгүй амжалта түйлаа. КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумээр һайшаагдаһан Эдеэ хоолой программые бодотоор бэелүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулһан байна.

Районой ажахынуудай дундаһаа эрхим түрүү ажалаараа КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн, ВДНХ-гай

ҮҮСХЭЛШЭДЭЙ ЗОХЁОХЫ ХҮДЭЛМЭРИ

Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой инженер, Буряадай АССР-эй габьяата уралан нарижуулагша В. Ю. Вербулиин хүтэлбэрилдэг туршалга хэгшэдэй бригада предприятиингаа нёдондо жэлэй түсэбүүдые дүүргэхэ хэрэгтэ хубитаяа яһала оруулһан юм. Түс бригадын бааза дээрэ байгуулагдаһан залуушуулай комплексно зохёохы коллективүүд шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэри нарижуулха, ашаг үрэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанар һайжаруулха талаар тон ехэ хүдэлмэри хэһэн байна. Үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэһэн дурадхалнуудайнь экономическа ашаг үрэ 60 мянганһаа дээшэ түхэригтэ хүрэнхэй. Ганса электровозуудай двигателиин подшипнигуудые шэнэ түхёэрэлгэнүүдээр бүтээдэг болоһонһоо хойшо тус предприятида 52 мянган түхэригэй экономическа ашаг олзо оруулагдаа.

Зүүн Сибириин технологическа институдай багша, техническэ эрдэмэй кандидат С. Л. Буянтуевай хүтэлбэрилдэг зохёохы коллектив тепловоз болон электровозуудай элдэб детальнуудые плазменно-механическа аргаар бүтээхэ шэнэ түхеэрэлгэ зохёожо, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхые дурадхаа һэн. Тиин энэ түрүү арга заводто нэбтэрүүлэгдэжэ байнхай. Тиихэдэ студентнэрэй энэл коллектив тусхай мүлилгэгүйгөөр детальнуудые никелеэр хушаха түхеэрэлгэ бүтээһэн байна. Студентнэрэй зохёохы коллективэй амжалтануудта заводой инженер-химик Г. Гуляев ехэ хубитаяа оруулаанхай. Тэрэ тус коллективэй гэшүүн байхаһаа гадна студентнэрэй зохёохы хүдэлмэриие хүтэлбэрилхы хэрэгтэ шадабари ехэтэй байһанаа тэрэ харуулаа.

Заводой олон мэргэжэлтэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд үйлэдбэриингөө гол хүдэлмэриин хажуугаар зохёохы ажалда хабаадалсажа байдаг. Жэшээнь, инструментальна цехэй мүлигшэдэй бригадир А. М. Чурсин болон локомотив-хабсаргалгын цехэй фрезеровщик И. Н. Атрохов гэгшэд электровоз болон тепловозуудай голой подшипнигуудые отолхо шэнэ түхеэрэлгэ дурадхаа. Мүн залуу инженернүүд И. Калинин, Ю. Цыбденов гэгшэд локомотивуудай мөөрнүүдые заһабарилдаг цехтэ металлическа жэжэ детальнуудые угааха шэнэ түхеэрэлгэ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ.

В. Вербулиин хүтэлбэрилдэг туршалгын коллективэй зохёохы ажал энэ тэдыгээр хизаарлаагүй. Үйлэдбэриие нарижуулха талаар тэрэнэй дурадхаһан, мүн нэбтэрүүлэгдэһэн шэнэ түхеэрэлгэнүүд олон. Тэдэнэй үшөө нэгэ хэдые эндэ дурдамаар. Заводойнгоо типографида саарһа отолхо шэнэ машина тэдэ бүтээһэн байна. Тиихэдэ городой 1-дэхи поликлиникын захилаар үбшэнтэниие аргалха 6 тусхай аппарадай хэрэгсэлнүүд тэдэнэй гараар хэгдэнхэй.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленум арадай ажахын хүгжэлтые эрид дээшэлүүлхын түлөө наука болон техникын һүүлэй түйлалтануудые тон богонихон сагай туршада үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ шухала гэжэ заагаа һэн. Энэ хараа бодолые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө Буряадай гигантын түрүү хүдэлмэришэд, уралан нарижуулагшад, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, мүн Зүүн Сибириин технологическа институдай багшанар болон студентнэр арга шадалаараа оролдоно.

В. БАГОНИН.

ГОСКОМСЕЛЬХОЗТЕХНИКЫН УЛААН-ҮДЫН ОТДЕЛЕНИДЭ ВАСИЛИЙ ЯКОВЛЕВИЧ ТИМОФЕЕВ ФРЕЗЕРОВЩИГООР ХҮДЭЛДЭГ. ТЭРЭ МҮНӨӨ ГУРБАДАХИ РАЗРЯДТАЙ. КОММУНИСТ ВАСИЛИЙ ЯКОВЛЕВИЧ НЭГЭ ДОРО ГУРБАН СТАНОК ДЭЭРЭ ХҮДЭЛДЭГ ЭРХИМ МЭРГЭЖЭЛТЭН ЮМ. ВАСИЛИЙ ЯКОВЛЕВИЧ ХУУШАН ДЕТАЛЬНУУДЫЕҺЭЛЬБЭН ШЭНЭЛДЭГ, ДАРХАЛДАГ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: фрезеровщик В. Я. Тимофеев.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

АМЖАЛТА ТҮЙЛАБА

«Забайкаллес» нэгэдэлэй предпрятинуудай хоорондын социалис мүрысөөнэй 1982 оной дүрбэдэхи кварталай дүнгүүд согсологдобо. Эдэ дүнгүүдэй ёһоор, Хоринин леспромхозой коллектив түрүү һуурида гараһанда тоологдожо, нэгэдэлэй дамжуулгын вымпел, мүнгэн шанда хүртэһэн байна.

Урдань ходо гээгдэлдэ орожо ябаһан энэ леспромхозой коллективэй 1982 оной һүүлшын кварталда модо бэлэдхэхэ түсэбөө гүйсэд дүүргэжэ, зөөхэ түсэбөө 104 процент бэелүүлһэниинь һайшаалтай. Мүн нормативна сэбэр продукциин түсэб 110 процентдэ хүргэгдөө.

Коллективэйнгээ энэ амжалта түйлаха хэрэгтэ Анатолий Петрович Колотовкиной, Михаил Филиппович Моисеевэй ударидадаг модо бэлэдхэгшэдэй, Александр Кириллович Брылев, Владимир Семенович Ерманов, Анатолий Александрович Бакшеев гэгшэдэй толгойлдог модо зөөдэг автопоездүүдай экипажнууд горитой хубитаяа оруулһан байха юм.

М. КАЛЕКИН.

Зураглал

НАЙДАМТАЙ Х…

Харгыгаа һайн мэдэхэгүй һаа, тала газарта хүнэй һүни төөрихэнь «нохойн наадан» лэ даа. Одоол тархиин эрьешэхээр олон харгы, зүргэнүүд иишэ тиишээ зурын ошоно. Алинииень дахаад ошохобши, бү мэдэ. Һаһа талын дундуур таража һууһан малшадай үбэлжөөнүүдэй галханууд эндэ тэндэ яларан, наашаа ерыт гэһэндэл аниб-ониб гэлдэнэд.

Мантай сугтаа ябаһан Хяагтын совхозой тэжээл үйлэдбэрилгын талаар директорэй орлогшо Иван Иванович Кривогорницын хэртаганаа, бургааһанай хооронгуур шурган ошоһон наринхшаг харгы дахаад лэ, машинаараа ядамаргүй табилуулна.

— Манайшье эндэхи тала ээлтэй юм бээз. Харин хүршэ Монгол ороноор аяншалаа һаа, одоол һүниһөө байха, үдэршье төөришэхөөр байдаг. Тэдшье энэ Бүрдэн, Хираанай-Адагай талаар нюдөө аняад ябахаар бологдоо юм ааб даа. Отара, бригадануудай хоорондо үдэр һүнигүй ябажал байдаг харгымнай гүбэ, — гэнэ.

Уданшьегүй газаагуураа заин галай олон гэрэл яларуулһан хэдэн гэр, байранууд харагдаадхиба. Нүхэрни машина сооһоо гарапаар гэртэшье оронгүй хонидой хашаа тээшэ ошожо ябахадаа, иигэжэ хэлэнэ:

— Энэ манай суута хонишон Пурбо Пурбуевич Самдановай даадаг бригадынхидай үбэлжөөн гээшэ. Эдэш мүнөө үедэ булта хонидойнгоо хашаа соол хурьгадаа эдеэлүүлжэ байгаа ёһотой. Тэндэнь ошоё.

Ута хашаагай урдуурхи олон сонхоор баһал зайн галай гэрэл ярлана, байра соо сэбэр агаар оруулдаг хоолойнуудһаань дулаан уурал бааяна. Тойруулан харахада, тэрэ саагуур хуһамаг соо үбһэ, һолоомоной һүринүүд харанхыда тэбхылдэнэ. Тэрээ руунь хонидые эдеэлүүлдэг олон хорёонууд бии хэбэртэй. Тэндэһээ мориной үүрһэхэ, тахатай хүлнүүдээрээ саһа хахинуулхань соностохо юм. Малшадай байра байдалай ёһотойл шэнжэ үзэгдэнэл даа.

Хашаа соо ороходо дулаахан, һаруул гэрэлтэй. Эндэ тэндэ хонид, хурьгадай аргаахан маарал-даха дуулдана. Хоёр гартаа нэгэ-нэгэ жаахан хурьгадые һугабшалһан багжагар томо бэетэй хүн хонид соогуур иишэ тиишээ харасшалан ябаба.

—Пурбо аа, үнөөхи хонишни тэрэ саана үүдэнэй хажууда байгаа ёһотой, — гэжэ нэгэ эхэнэр тэндэһээ дуугарна.

— Зай, Пурбо Пурбуевич, хурьгадаа хүхүүлжэ байна гүт? — гэжэ нүхэр Кривогорницын, бидэниие хонишонтой танилсуулха хоорондоо, тэрэ хүндэ хандана.

— Һаял хүхүүлжэ дүүргээд, ан-бун гэжэ байнабди. Энэ мэтэ эхынгээ һүндэ сададаггүй эхир хурьгадые ондоо һүтэй хонидто зайданабди. Үдэр үшөөл богони гээшэ ха, иигэжэ хүдэлһөөр байтарнай һүни оройхон болошонол. Нэгэшье хурьга дутуу хүхүүлжэ, садхаангүйгөөр эхэһээнь илгахагүй ха юмши. Тиимэһээ һүнидэ орой үгы гэжэл носолдоно гүбдеэ даа. Хэды саг болоо хаб? Заримдаа чаасаашье хараха сүлөө болоногүй, —гэнэ хонишон.

— Үдэшын 8 час болоо. Хонидтнай хэр хурьгалжа байнаб? Дүүрэхэ дүтэлөө ёһотой, — гээд директорэй орлогшо хөөрэлдөөгөө залгуулна.

— Даб дээрэ 500 үлүүтэй хурьгадтай болоооди. Гарза хоролтодо ороһон юумэн үгы. Иигээд дүрбэ-табан хоногһоо эхэ хониднай хуу хурьгалжа ходорхонь даа. Юрэдөө, тэрэ социалис уялгаяа дүүргэхэл һанаатайбди, — гэнэ Пурбо Пурбуевич.

— Энэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө хэды хурьга абаха уялгатайбта? — гээд би асуубаб.

—Нёдондо зуун эхэ хонин бүриһөө 118 хурьга абажа түлжүүлээд, районой чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө һаабзабди даа. Мүнөө жэлдэ тэрээнһээ доошоо орохогүйл һанаан бии. Юун болохоб. Бүхыдөө 540 эхэ хонидтойбди. Тэдэнэймнай 480 гараниинь хурьгалаа. Үшөө табин шахуу хонин хурьгалха ёһотой, — гэжэ нүхэр Самданов хөөрэбэ.

Ехэ, багашье таһалгануудсоогуур хуу хурьгад. Зариманиинь арбаад-хорёодоороо, нүгөө томохонуудынь душэ-табяараа таһалга бүхэндэ байнад. Баһа багахан таһалганууд дотор хүл дээрээ һая бодожо ядажа гү, али бүмбыхэдэжэ хэбтэһэн жаахан хурьгадые эмээхэйгээр долёожо байһан хонишодшье харагдана. Тээ томохон хурьгадынь хэршэмэл үбһэ, үйрүүлһэн талха, хабтагархан брикедүүдые шэмхэлхэ, хорхор гэтэр эдихэнь дуулдана.

—Тээсгэнэй мэгдээд абааб-деэ. Зарим сүүдхэдэ 30—35 хурьгад «адхаржа» байгаа гүбэ. Һаянайл нам гэбэ. Иван Иванович, талха асарха гээшэ гү? — гээд, ахалагша хонишоной нүхэр Мария Доржиевна дуугарна.

— Асарха даа. Тээд энэ жэлдэ талха таряанай зүйл хомор. Манайш эндэ элһэн газарта таряан өөдтэй ургадаггүй ха юм. Тиимэһээ бүхы үбһэ һолоомые хуу хэршэжэ, бага зэргэ талха холисожол, хонид, хурьгадта үгэнэбди. Элдэб минеральна тэжээлээр брикет хэнэбди. Нарай малда эдюулхээр гидропонно аргаар ногоошье ургуулнабди, — гэжэ нүхэр Кривогорницын хэлэнэ.

Саашань харахада, энэ отарын хонидой байрын хана хаяа, түлганууд, хаалта хаамагууд хуу дүн сагаан избёосхоор будагданхай, сэбэр. Жаахан пөөшэнэй хажууда боошхотой бүлеэн үһан, хүнэг, амһарта, ханада үлгөөтэй хайрсаг соо ветаптечкэ баһал харагдана. Юрэдөөл, бүхы юумэнь яб-таб гэмэ, гүримтай нарин гэжэ хараһан хүнэй абаһаар мэдэхээр даа.

Ажалайнь забһараар һамбаашалан, ахалагша хонишонтой яһала хөөрэлдөө, ажабайдалайнь намтар тухай асуужа абаа һэмди. Энэмнай хорин жэлдэ таһалгаряагүй хонишоноор хүдэлжэ байһан хүн. Түрүүшээр жэжэ түлгэнүүдыешье адуулаад туршаа, ойро зуура ахалагша хонишоной хажууда туһалагшаар хүдэлөөд үзөө. Иигэжэ хонишоной һургуулиие эхинһэнь шудалжа эхилхэ гээшэ зүб гэжэ тэрэ тоолодог байна. Ушарынь юуб гэхэдэ, совхозойнгоо гол һалбари хонин ажалые түргэнөөр хүгжөөхэ зорилготойгоор ажахын хүтэлбэрилэгшэд эгээл найдамтай хүнүүдые, нэн түрүүн коммунистнуудые хонишодоор табиха гэжэ шиидэһэн байгаа. Пурбын механизатораар хүдэлжэ байхада, Хяагтын совхозой дирекци эхэ хонидой нэгэ отара даажа абахыень тэрээндэ дурадхаһан юм. Анханһаа хойшо юумэнһээ арсажа, гэдэргээ буляалдажа оройдоо үзөөгүй дээрэһээ тэрэ эндэшье олон юумэ хэлээгүй, зүбшөөбэ.

— Хонишон болохо хэрэгэй гараа хадал ошожо хүдэлхэ болоо гүби. Гансал түрүүшээр эхэ хонидой отара даажа абахагүйл хаб даа. Шадабаримнай багадаха. Даб дээрэ дүршэлтэй хүнэй хажууда хүдэлөөд туршаһуу, — гэбэ тэрэ.

Ямаршье ажалда ябахадаа юумэ бүхэниие найдамтайгаар бүтээхэ, нэгэ һанаһан, зориһоноо заатагүй хүсэндэнь хүргэхэл гэжэ оролдодог гээд, Пурбо Пурбуевичые нютагайхиниинь үнинэй мэдэхэ байгаа. Тиимэһээ Самдановтанай эхэ хонидой отара даажа абаад, удангүй зуун эхэ хонин бүриһөө хэдэн жэлдэ удаагаар 100 гаран хурьга түлжүүлээ гэлсэхэдэнь, хүнүүд ехэшье гайхаагүй бэлэй.

Урзанда районой хонишодой зүблөөн дээрэ үгэ хэлэхэдээ, П. П. Самданов иигэжэ мэдүүлбэ:

— Зуун эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга абаха гээшые айхабтар ехэ баатаршалга гэжэ һананагүйб. Эхэ хонин бүхэн хурьга үгэхэ ёһотой ха юм. Тиимэһээ зуунай хилые заатагүй дабажа, ерэхэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө 115-һаа үсөөн бэшэ хурьга түлжүүлхэ уялга бэедээ даажа абанаб.

—Бү мэдэе, юрэдөө. Тэрэнээ хэр дүүргэхэ аад, тиигэжэ хэлэнэб. Район дотор һая наашадашье зуун эхэ хонин бүхэнһөө иимэ олон хурьга аба-

---

Совет орон дотор

КОЛХОЗОЙ ХАМЬБАРИИН ЦЕХ

Харьковска областиин Валковска районой «Большевик» колхозой зүгышэн И. Ф. Костыркогой наһанайнгаа амаралтада гараха болоходо, хэн тэрэниие һэлгэхэ гээшэб гэжэ ажахыгаархиниинь һанаагаа зобобо. Колхозой теплицын хушалта бүрихэ, хамуур гү, али хүрзэ хэхэ, корзина үдэхэ гэхэ мэтэ ажал Иван Федоровичгүйгөөр бүтэдэггүй һэн. Харин һүүлэй үедэ ажалдаа дуратай энэ хүмнай хүдөө ажахыда хэрэглэгдэдэг зэр зэмсэгүүдые хэжэ үрдихээ болижо байһан юм. Тиимэһээ ажахы өөрын хамһабариин цехтэй болохо гэжэ шиидээ. И. Ф. Костырко тэндэнь мастераар хүдэлхые зүбшөөгөө.

Хүдэлмэриин гол хүсэеэ тус цехтэ хэрэглэхэ аргагүй дээрэһээ пенсионернүүдтэ хандаба. Тиихэдэнь хүнгэн сарюун хүнүүдынь ажахыдаа дуратайгаар туһалхаяа ерээ һэн.

Шэнэ үйлэдбэриин ороһон байра һайнаар заһабарилагдаба. Аха классуудай һурагшад ажалайнгаа хэшээлэй үедэ тэндэнь гэрэл, радио оруулба, калориферуудые табиба, умывальнигуудые түхеэрбэ. Хүршэ Краснокутска ойн ажахыһаа модо абахаар хэлсэбэ. Тэрээгээрээ аса, тармуурнуудай эшэ хэбэ, модон хүрзэ, корзина, хайрсаг, боошхо гэхэ мэтэ хэгдэбэ. Үни заяанда хэрэглэмжэһээ гараһан нэхэлгын станок тодхожо, мэшээгүүдые оёжо эхилбэ. Иигэжэ ажахы бүхы хэрэгтэй юумээр өөрыгөө ганса хангана бэшэ, харин зарим продукцияа ондоо тээгүүр худалдадаг болонхой.

«Большевик» колхозой дүй дүршэл область дотороо дэлгэржэ эхилээ. Тиин Харьковщинын арбан хоёр ажахы амһарта болон хүдэлмэриин юрын зэр зэмсэгүүдые худалдажа абахаяа болинхой.

АЯТАЙ ЗОХИД АВТОЗАПРАВЩИК

СССР-эй Госкомсельхозтехникын Бендерскэ туршалга-заһабарилгын заводто түлишэ алмаха ба АЗС дээрэ машинануудай байдаг сагые хороохо арагатай түлишэ хубаарилдаг «Нара-13», гэжэ колонко олоор гаргагдажа эхилбэ. Тэрэнэй түрүүшын бүлэгые предприяти Россиин Хара бэшэ хүрьһэтэ районуудта ябуулаа.

Кишинев—Одессэ гэһэн ехэ дардам харгы дээрэхи АЗС-тэ ТАСС-ай корреспондент ерэхэдээ, Гүрэнэй шалгалта шая гараһан гансал колонконуудые хараһан байна. Энээнһээ урда тээ олон машинын үргэлжэ «үймэжэ», жолоошодой хүлгэжэ байһан газарта хооһон байба бшуу. Баагуудтаа 300 литр түлишэ таба минутын турша соо абаһан мантан томо КамАЗ-ууд, тэрэнһээ богони — ехэдээл һаа хоёр минута соо бензин хэһэн «Волга», «Жигулинууд» корреспондентые гайхуулба. Тиихэдэ асфальтаар хушагдаһан талмай дээрэ адхарһан бензин харагдабагүй.

—Түлишэ хубаадаг шэнэ колонко урдынхида орходоо жэшээлэшэгүй үлүү һайн байна,—гэжэ заводой технолог В. Березовский хөөрэнэ. — Тэрэнэй бүлүүрынь хүсэтэй. Тиимэһээ машинын заправка хэдэг саг нилээд хороо. Хэрбээ аппарат урдань бензин таба-табан литрээр хэдэг һаа, мүнөө хоёрхон лэ литрээр бүлэдэг болоо.

«Нара-13» гэжэ колонкые авто-харгынууд, нефтебазанууд болон полевой станууд дээрэ түхеэржэ болохо юм.

Байгша ондо завод зургаа мянган автозаправщик бүтээн гаргахаар хараалаа.

Бендерэ,
Молдавиин ССР.

ЭЛИТНЭ ФЕРМЫН НӨӨСЭНҮҮД

Ленинградай областиин малшад жэлэй түрүүшын һарые ажалай илалтаар түгэсхэбэ. Һая хада гээгдэжэ ябаһан фермэнүүдшье нёдондонойнгоо дабаае дабаа. Үнгэрһэн жэлэй январь һарын дүнтэй сасуулхада, областиин бүхы үнеэдһээ үдэр бүхэндэ һаагдажа байһан һүнэй хэмжээн дүрбэн зуу гаран тонноор дээшэлбэ.

Үүлтэртэ малай совхозуудай нэгэдэлтэй малшадай харилсадаг болоһон ушар тэдэнэй амжалтада нүлөөлөө. Тус нэгэдэл областиин 160 ажахыда һүнэй мал барьдаг болобо. Харин фермэ өөрөө Гүрэнэй үүлтэртэ малай дэбтэртэ оруулагдаһан гушан мянган толгой үнеэтэй юм гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Хара-эрээн болон айрширска үүлтэрэй элитнэ залуу мал харууһалхаар тусгаарлагдаһан энэ нэгэдэл Россиин Хара бэшэ хүрьһэтэ зонодо һүнэй мал ажалые хүгжөөлгын жэшээ харуулна. Хүдөө ажахын малые үсхэбэрилгын ба генетикын Бүхэсоюзна эрдэм шэнжэлгын институдай рецептээр эндэ жэлэй дүрбэн сагта тааруулһан рацион табижа һураа. Хэтэрмэ һүтэй үнеэдтэ тусгаар меню зохёогдонхой. Үнеэн бүхэнһөө дунда зэргээр жэлдээ 4800 гаран килограмм һүн һаагдана.

Соведүүдэй үүдэлмэрһээ

ДЕПУТАДУУДАЙ ОРОЛДОЛГЫН АШААР

[illegible] районой ажалшад XXVI съездын, [illegible] Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые [illegible] арбан [illegible] түсэбтэ дааба-[illegible] социалис [illegible] программые бэе-[illegible] хангаха [illegible] депутадууд [illegible]

экспедициин кадрнуудай таһагай инженер депутат Г. Г. Рылева үгэ хэлэхэдээ, «Бурятгеология» нэгэдэлэй олонхи экспедицинүүд хамһабариин ажахынуудтай юм гэжэ мэдээсэбэ. Тэдэ ажахынуудынь хүдэлмэришэдые мяха болон бусад эдеэ хоол хангаха хэрэгтэ ехэ нэмэри болоно гэжэ үгэдэг. 1983—1984 онуудай туршада тепличэ барихаар хараалагдаа. Коллективүүдээ огород эрхилхэ участогууд үгтөө. Үхэр мал, хони хурьгадые хубиингаа ажахыда баридаг хүнүүдтэ үбһэ тэжээл олдохыень зунай сагта амаралта үгэдэг байха гэжэ шиидхэбэри абтаа. 1982 ондо экспедициин хүдэлмэришэдтэ 13 тонно холисо тэжээл худалдагдаһан байна.

Соведүүдэй сессинүүд, гүйсэдкомуудай засединанинууд дээрэ хүдөө ажахыда хабаатай асуудалнууд олоор зүбшэн хэлсэгдэдэг болоо. Тодорхойлбол, арадай депутадуудай райсоведэй хоёрдохи сесси дээрэ «Мелиоративна хүдэлмэриин байдал ба районой колхоз, совхозуудта уһалагдадаг газарнуудые хэрэглэлгые һайжаруулха тухай» асуудалые табижа, тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалаа һэмди. Хүдөө ажахын продукци ехээр үйлэдбэрилгэ, түсэб ба социалис уялгануудай дүүргэлтын ябаса тухай, мүн бусад асуудалнууд саг·үргэлжэ зүбшэн хэлсэгдэдэг. Тобшолходо, сельскэ болон сомоной Соведүүдэй сессинүүд дээрэ хүдөө ажахын саашанхи хүгжэлтэ тухай 19 асуудал зүбшэгдэһэн байна.

Нютагай Соведүүд хүдөө ажахын үйлэдбэриие улам хүгжөөхэ тушаа асуудалнуудые ажахынуудай шиидхэхэдэнь саг үргэлжэ туһаламжа үзүүлжэ байдаг. «Коммунизм» колхозой хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд тарица болон үбһэ тэжээл ехээр абаха түлөө оролдолго гаргадаг. Энэ ажахыда хүрьһэ хамгаалха агротехникэ нарииһаар нэбтэрүүлэгдэнэ, хабарай тарилга агротехническэ богони болзор соо үнгэргэгдэнэ. Тэрэшэлэн «Победа», «Дружба» колхозуудаан гэшүүд үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсээ һэн. «Юбилейный» совхоздо тэжээл бэлэдхэлые арадай депутадуудай нютагай Совет ударидаһан байна. Тэжээл бэлэдхэлгэдэ нютагай бүхы хүн зоной эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанай ашаар аяар 4500 тонно үбһэн бэлэдхэгдээ, 4540 тонно силос, 458 тонно сенаж дарагдаа, 300 тоннын орондо 409 тонно витаминтай үбһэнэй гурил ноосэлэгдөө.

Тулдуунай ба Яруунын совхозуудай ажалшад үнгэрэгшэ жэлдэ мүн лэ муу бэшээр ажаллажа гараа. Жэшээнь, Тулдуунай совхозойхид бүдүүн ба шэмэтэ тэжээл ехээр, һайн шанартайгаар бэлэдхэе гэһэн үүсхэл гаргажа, республикынгаа бүхы ажахынуудта нэмэл бэшэгээр хандаа бэлэй. Тэдэнэр абаһан уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ шадаа.

Районой олонхи ажахынууд һү, мяха, һооһо гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ амжалтатайгаар дүүргээ. Һү гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэб «Победа» колхоз, «Юбилейный», һарһатын совхозууд болзорһоонь холо урид дүүргэһэн юм. Районой түрүү һаалиншад РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат Ханда Мыжитовна Митынова, Долгор Цыремпиловна Цыбанова, Дулма Самбуевна Нимбуева, Екатерина Васильевна Мартынова, Матрена Васильевна Бурлакова, Цырен-Дулма Жамбаловна Гурожапова, Дулмажап Доржиевна Ширапова гэгшэд үнгэрэгшэ жэлэй октябрь һарада жэлэйнгээ даабаринуудые дүүргэһэн алдартай.

Нютагай Соведүүд промышленна предприятинуудай хамһабариин ажахынуудта эдеэ хоол ехээр үйлэдбэрилдэг болохын түлөө оролдоно. Жэшээлхэдэ, Хориин леспромхозой Яруунын участогай хамһабариин ажахыда 300 гахай шахан таргалуулагдаа. Тиихэдэ үшөө 25 толгой эбэртэ мал барихаар түсэблэжэ байнхай. Эндэхи хүршэ «Победа» колхоз тэрэ участогай хамһабариин ажахые холимол тэжээл, үрэһэ, хүрэнгэ, хүдөө ажахын техникэ гэхэ мэтээр хангажа байдагынь һайшаалтай.

Арадай депутадуудай Соведүүд хүдөө нютагуудые социальна талаарнь хубилган шэнэдхэхэ, хүдөөгэй ажалшадай гэр байрын, соёлой ба ажаһуудалай талаар эрилтэнүүдые һайнаар хангаха асуудалые СССР-эй Эдеэ хоолой программын шухала хубинь гэжэ тоолохо ёһоороо тоолоно.

Манай районой колхоз, совхозуудта 1982 ондо 4,5 миллион түхэриг мүнгэн капитальна барилгада һомологдоо һэн. Энэ мүнгөөр 40 автомашинын гараж, 200 үнсэдэй малай байра, 80 һууритай интернат болон бусад барилганууд бодхоогдожо байна.

«Победа» колхозой хүтэлбэрилэгшэд һүүрин тосхононой социально-экономическа хүгжэлтын ехэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлнэ. Мүноо эндэ хоёр байратай 60 байра, 2400 хонидой оттаха комплекс ашаглалгада оруулагдахаа байна. Эдэ бүхы ажалай амжалтануудые туйлаха хэрэгтэ нютагай Соведүүдэй депутадуудай оруулһан хубита ехэ.

Эдеэ хоолой программые бодотоор бэелүүлхэ хэрэгтэ сельскэ, сомоной Соведүүдэй депутадуудай бүлэгүүд олон постнууд угаа эдэбхитэйгээр хабаадана. Жэшээлхэдэ, Яруунын совхозой нэгэдэхи отделениин полевой стан дээрэ 400 центнер шахуу шэнийсын үрэһэ хүрэнгэ огторгой доро орхигдоод, халажа, гутажа эхилһэн байгаа. Сельскэ Соведэй депутат, совхозой хоёрдохи отделениин депутадуудай бүлэгэй гэшүүн нүхэр Н. Н. Перетолчин тэрэ орхигдоһон орооһо сэбэрлэхэ, амбаарнуудта оруулха тухай совхозой ахамад агрономдо оло дахин дурадхаһан юм. Тэрэнь хэмжээ абаагүй. Тиихэдэнь депутат сельскэ Соведэй гүйсэдкомдо энэ асуудалаар хандаа һэн. Гүйсэдком депутадай дохёогоор хэмжээ абаа. Тиигэжэ ороохо тарян абарагдаа бэлэй. Иимэрхүү жэшээнүүдые дурдабал, район доторнай олон ааб даа.

Нютагай Соведүүдэй хүтэлбэри доро, Соведүүдэй бүхы депутадуудай эдэбхитэй хабаадалгатайгаар район доторнай Эдеэ хоолой программа бэелүүлэгдэжэ байна гээд онсолон тэмдэглэмээр.

В. АЛСАХАЕВ,
Яруунын районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

К. МАРКСЫН ТҮРЭҺӨӨР 165 ЖЭЛЭЙ, НАҺА БАРАҺААР 100 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

АЖАБАЙДАЛАЙНЬ, ТЭМСЭЛЭЙНЬ ЖЭЛНҮҮД

Марксизмын мүндэлэлгэ ниитын ухаан бодолой түүхэдэ революционно эрид хубилалта болоһон байна. Социализм дэгэд хооһон бодомжо байһанаа эрдэм ухаанай шанартай боложо, дэлхэйн революционно хүдэлөөнтэй холбуулагдаад, мүлжэгшэ дарлагшадые унагааха, обществые социалис ёһоор хубилган шэнэдхэхэ зорилготой программаар ажалшадые зэбсэглэһэн байна.

Социализм болон бүхы хүдэлмэришэнэй хүдэлөөе анха түрүүлэн научна үндэһэтэй болгоһон хүн — Карл Маркс 1818 оной майн 5-да Трир гэжэ немец хотодо адвокадай бүлэ соо түрэһэн юм. Маркс Германиин университедүүдтэ юридическэ эрдэмүүдые, философи болон түүхэ шудалһан байна. 1837 ондо студент байха үедөө Гегелиин философитой танилсажа, младогегельянецүүд гэдэгүүдтэй хамжан нэгэдээ һэн. Эдэнэр Гегелиин философиһоо бурханиие буруушааһан ба революционно тобшололнуудые хэхэ зорилго табиһан юм.

40-өөд онуудта Германида дэлгэрһэн политическэ хүдэлөөн залуу Марксые ангиин тэмсэлдэ тэрэ сагтаа татан оруулаа бэлэй. Маркс ниитын ажабайдалдашье, эрдэм наукадашье нэн түрүүн революционер байгаа. 1842 — 1843 онуудта тэрэ «Рейнская газета» гэдэг буржуазно-демократическа һониной хүдэлмэрилэгшэнь, һүүлээрнь тэрэнэй редакторынь боложо, тус газетые революционно демократиин орган болгоһон байна. Тэрэ үедэ Маркс обществын эгээн үгытэй хүн зоной байдалай социальна асуудалнуудаар тон ехээр һонирходог боложо, экономическа эрдэм болон утопическа социализмые шудалжа эхилбэ. 1843 ондо тэрэ Гегелиин эрхын философиие шүүмжэлхы ёһоор хаража үзөөд, Гегелиин диалектикын идеалис үндэһэ һууриие анха түрүүнээ шүүмжэлһэн юм. Гражданска обществын ямар байхыень гүрэн тодорхойлдог бэшэ, харин тэд һөөргэ, гүрэнэй ямар байхые гражданска общество тодорхойлдог, ондоогоор хэлэбэл, экономическа харилсаан политикые тодорхойлдог гэһэн тобшолол хээ бэлэй. Энэ үедэ тэрэ үзэл бодолоо хубилгажа, идеализмһаа материализмда, революционно демократизмһаа коммунизмда эсэслэн ороһон байна.

1844 ондо Парижда Карл Маркс Фридрих Энгельстэй уулзаба. Хүдэлмэришэн ангиин сүлөөрэлгын социальна тэмсэлэй асуудалнуудаар тэдэ хоёрой тон адли һанамжа баримталдаг байһаниинь эндэ элирбэ. Тэрэ сагһаа хойшо тэдэнэй нягта хани нүхэрлэлгэ, олон жэлэй үрэ ехэтэ хамтын ажал эхилээ бэлэй. Түүхые материалис ёһоор тайлбарилан ойлгохо гээшэ Марксын эгээл элитэ ехэ нээлтэнүүдэй нэгэн мүн. Научна социализмын теори байгуулгада онсо шухала удха шанартай энэ ехэ һургаалые зохёон найруулха хэрэгтэ Маркс 1845—1846 онуудта шиидхэхы үүргэ дүүргэһэн байна. Шэнэ үзэл бодолой хуушан философиһоо ямар гол илгаатайень Маркс «Фейербах тухай тезисүүд» (1845) гэһэн зохёолдоо тайлбарилан, иигэжэ бэшэнэ: «Философууд дэлхэйе миин лэ элдэб ондоогоор **тайлбарилдаг** байһан, харин шухалань хадаа тэрэниие яажа **хубилгахаб** гэһэн асуудал болоно» (К. Маркс, Ф. Энгельс, Зохёолнууд, т. 3 хууд. 4).

1847 ондо Маркс Энгельс хоёр «Үнэн зүбые баримталагшадай холбоон» гэжэ хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй эгээл түрүү хубииень нэгэдхэжэ байһан эмхиие «Коммунистнуудай союз» гэһэн түрүүшын уласхоорондын революционно эмхи болгон хубилгаба. «Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!» гэһэн үгэнүүд тэрэнэй дайшалхы уряань болоо һэн. Маркс Энгельс хоёрой зохёон найруулһан, тус Союзай программын эсэсэйнь текст болгогдон, «Коммунис партиин Манифест» (1848) абтаһан байна. Энэ хадаа уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй түрүүшын программна документ байгаа. 1848—1849 онуудта Маркс «Новая Рейнская газета» гэжэ һониниие Кельндэ гаргажа байгаа. В. И. Ленин энэзниень революционно пролетариадай эгээл эрхим һайн орган гэжэ тоолодог һэн. Энээнтэй нэгэн хамта Маркс немец пролетариадай үзэл бодолой, политикын болон эмхидхэлэй талаар бэеэ даанхай байхын түлөө тэмсэл эрхилһэн юм.

1849 ондо Германида контрреволюциин илаһанай һүүлээр Маркс тус оронһоо гаража, түрүүн Париж нүүһэн, һүүлээрнь Лондондо байрлаһан байна. Революциин дарагдаһанай һүүлээр тохёолдоһон хархис эрхэ байдал Марксын ажабайдалда, илангаяа мүнгэ зөөриин талаар эгээн хүшэр хүндэ үе байгаа. Хэрбээ Энгельсэй һайн сэдьхэлээр туһалаагүй һаа, Маркс, тэрэнэй бүлэнь үлэсхэлэн ядаралһаа яаха аргагүй хосорхо байгаа гэжэ В. И. Ленин хэлэдэг һэн. Маркс үхибүүдтээ ехэ мээхэй байһан, тиимэһээ багахан Жан хүбүүнэйнгээ тиихэдэ наһа барахадань, ехэтэ гашуудаһан юм.

1857—1858 онуудта Маркс «Политическэ экономиин шүүмжэлэлдэ» гэдэг, мүнөө үргэнөөр мэдээжэ зохёолоо бэшэһэн байна. Энэ номой оршолдо түүхын материализм гээшэ юун бэ гэһэн тобшо тодо, шэлэдэг һайн тодорхойлолто үгэнэ. Энэ хүдэлмэри соогоо хоёрдохи элитэ ехэ нээлтээ хэжэ, нэмэлтэ үнын теори байгуулһан, хүдэлмэришэниие капиталистын мүлжэн дарладаг оньһые элирүүлһэн юм.

1857 ондо Европын промышленна оронуудта дэлгэрэн һүжэрһэн экономическа кризис демократическа болон национальна хүдэлөөнэй шэнэ дэбжэлтэ үүсхэһэн байна. Германиие революционно-демократическа аргаар нэгэдүүлхын түлөө тэмсэлэй стратеги болон тактикые найруулан зохёохо хэрэгтэнь Маркс немец хүдэлмэришэн ангида туһаламжа үзүүлһэн юм. 1864 ондо Лондондо хүдэлмэришэдэй уласхоорондын эблэл (1 интернационал) гэһэн дэлхэйн пролетариадай олониитын түрүүшын эмхи байгуулагдаба. Энэ эмхиин һанаха һарбайха хүниинь Маркс байгаа гэжэ В. И. Ленин хэлэдэг һэн. Маркс түрүүшын программна документнүүдые найруулан бэшэһэн, мүн Интернационалай бүхы конгресс болон конференцинүүдые эмхидхэһэн юм.

1867 ондо Марксын гол зохёол болохо «Капиталай» нэгэдэхи боти хэблэгдэн гараба. Маркс энэ зохёол дээрэ наһанайнгаа дүүрэтэр хүдэлжэ, 40 жэлэй туршада хэһэн айхабтар шанга теоретическэ ажал ябуулга энээндэ зорюулһан байна. «Капитал» дотороо капиталис обществын хүгжэлтын экономическа жама ёһые элирүүлжэ, капитализм гээшэ мүнхэ байхагүй, тэрэ социализмаар заатагүй һэлгэгдэхэ ёһотой гэжэ харуулаа һэн. Маркс 1871 ондо тогтоһон Парижай коммуные айхабтар абьяастайгаар дэмжэһэн байна. Тиин энээнэй дүй дуршалһөө гүрэн болон революци тухай, тэрэнэй амжалтын үндэһэн бологшо хүдэлмэришэн анги ба таряашадай холбооной шухала тухай гүнзэгы тобшололнуудые марксистска теоридо хэһэн юм.

Ами наһанайнгаа һүүлшын арбан жэлэй туршада Маркс хүдэлмэришэнэй революционно хүдэлөөе хүтэлбэрилхэ хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлһээр байгаа. 1875 ондо «Готско программые шүүмжэлэлгэ» гэһэн толотомо сэсэн зохёолдоо Германиин социал-демократиин программын проектые шүүмжэлжэ, капитализмһаа социализмда шэлжэн оролгын үе тухай, мүн ерээдүйн обществын хоёр шата — доодо (социализм) ба дээдэ (коммунизм) тухай һургаалаа найруулһан юм.

1883 оной мартын 14-дэ Маркс наһа бараа бэлэй: Тэрэ Лондондо Хайгетскэ кладбищада хүдөөлүүлэгдэһэн. Хамта хүдэлһэн, нүхэсэһэн нүхэрэйнгөө хүүр дээрэ Энгельс үгэ хэлэхэдээ, хожомынь хүсэлдэхэ иимэ үгэнүүдые хэлээ һэн: «Нэрэньшье, хэһэнэй хэрэгыньшье эгүүридэ мүнхэ байхал!».

Хүн түрэлтэнэй ухаан бодолой омогорхол болоһон «Капиталай» хэблэгдэһээр 100 жэлэй ойн гүйсэхэдэ, 1967 ондо ООН-ой тусхайта эмхи бологшо ЮНЕСКО хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэдэ айхабтар гүнзэгы нүлөө үзүүлһэн сэсэн мэргэн ухаатанай нэгэн гэжэ Карл Марксын дурасхаалые ёһолон тэмдэглэһэн юм.

Дэлхэйе социалис ёһоор шэнэдхэхэ замые хүн түрэлтэндэ зааһан Марксын хэрэг оршон мандана, илан хүгжэнэ. XX зуун жэлэй гол үйлэ хэрэг болоhо, Россида ороолон бадарһан Агууехэ Октябриин социалис революци, мүн манай үедэхи бүхы дэлхэйн революционно ябуулгын хүгжэлтэ марксизмтай холбоотой. Марксын сургаал һургаалынь социализмын оронуудта бодото хэрэг дээрэ бэелэн хүсэлдөө, буржуазиин политическэ эзэрхэн зонхилолгые үгы болгоод, хүнэй аша туһа болон зол жаргал түхеөхэ өөрын тагар болон шэнэ общество байгуулһанай ашаар бүхы хүн зоной аша туһын түлөө мүлжэлтэ дарлалтые болон дайн сэрэгые усадхаха гээшэ ажалшадай үүргэ зорилгонь мүн гэһэн зүйл Марксын һургаалда эгээл шухалань юм. Энээнэй үнэн зүб байһые бодото социализм бүхы дэлхэйдэ баталан харуулжа байнхай.

Владимир МАКАРЕВИЧ,
түүхын эрдэмэй кандидат.
(АПН).

ОГТОРГОЙН ҮНДЭРҺӨӨ АЙНГҮЙ...

Манай үеын ХҮН

«Щепинэй гэр бүлэ [illegible] оноор Улаан-Үдэ ерээд, Сэлэнгын бэедэ түбхинэһэн 16 наһатай Кеша [illegible] үдэр бүри аэропорта ошожо, самолёдые ниидэхэ, буухые харадаг болоо, [illegible] дээгүүр ниидэжэ [illegible] һэмээхэн эхилбэ. Тиигэһээр тусхай һургуулиин [illegible] газар мэдэхэ болоод [illegible] хамтын байгаар үргэлжэ ябаболобо. Тэндэнь [illegible] һургуулида һу-[illegible] залуу хүбүүд һэн ха. [illegible] хүбүүд тиихэдэ Кешэ [illegible] һайханаар хараг-[illegible] Дунда һургуу-[illegible] 17 наһатай бо-[illegible] Кеша тэндэ һураха [illegible] ерэхэдээ: «Арай 18 хүрөөд ерээрэй», харюу дуулаагша [illegible] гэжэ голуул-[illegible] Кеша Щепин хороо «Байгаарайгты даа! [illegible] жэлдэ ямар болоод [illegible], харахат. Үшөө [illegible], баярлажа абаха — гэжэ бүтүүхэн [illegible] юм. Тиин тэрэ [illegible] эхилжэ, түймэр унтараадаг парашю-[illegible] бүридэлдэ абта-[illegible] һандаа хүроо, һар-[illegible] абаа.

Щепин дүн хамта самолёдһоо 32 һүрэлгэ хээд байтараа, Пексасов гэжэ нүхэртэеэ сэрэгэй албанда татагдахадаа, агаарай десантын сэрэгтэ дайралдаһан юм. Тэндэ хоёрдохи разрядтай болоод байхадаа, суглуулагдамал командын бүридэлдэ абтаба. Тиин СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй агаарай десантын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ 1958—1960 онуудта хабаадаһан намтартай. Сэрэгэй алба гаража байха үедөө 292 һүрэлгэ хэһэн Иннокентий Щепин армиһаа бусахадаа, хуушан ажалдаа — ой модо сахин хамгаалха Забайкалиин авиационно баазада хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ һэн. 1961 ондо парашютна спортоор СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ тэрэ спортын мастерай норматив дүүргэһэн байна.

СССР-эй спортын мастер Иннокентий Федосеевич Щепин жэлһээ жэлдэ мэргэжэл шадабаряа, эрдэм бэлигээ дээшэлүүлжэл байһан. Тэрэ удаадахиншье жэлнүүд тэ үнгэргэгдэһэн оронойнгоо болон России Федерациин мүрысөөнүүдтэ хабаадаа, Москвагай областиин Пушкино городтохи мэргэжэлэйнгээ талаар дээдэ курсануудые, Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай физкультурын факультедые дүүргээ.

Командын инструкторай уялга дүүргэжэ ябаһан И. Ф. Щепин 1969 ондо баазынгаа ахамад парашютистын тушаалда дэбжүүлэгдэһэн байна. Коммунист Щепин ямаршье ажал хэжэ, ямаршье тушаал эрхилжэ байхадаа, нүхэдтөө эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг зантай юм. Тиимэһээнь тэрэниие суг хүдэлдэг нүхэдынь, хүтэлбэрилэгшэдыньшье магтадаг, хүндэлдэг байна.

Парашютна спортоор республиканска коллегиин судья нүхэр Щепин спортдо дуратайшуулай дунда һайн мэдээжэ ааб даа.

Тус албанай хүдэлмэрилэгшэд 17 жэлдэ хүдэлбэл, пенсидэ гараха эрхэтэй юм. Энэ сагай хугасаа соо тэдэнэр дунда зэргээр 500-гаад һүрэлгэ хэжэ үрдидэг. Иннокентий Федосеевич 1977 ондо наһанай амаралтада гараха байһан аад, түрэл коллективээ, дуратай ажалаа орхижо гарангүй, эндээл хүдэлһэн зандаа юм. Мүнөө тэрэ албанайнгаа хэрэгтэ гэнэ усал һэргылхэ инженерээр хүдэлнэ. Парашютистнүүд, инструкторнууд болон ажаглан харадаг летчигуудай дунда горитой хүдэлмэри ябуулна.

— 1982 ондо манай авиабазада усалта ушарал нэгэтэшье үзэгдөөгүй юм. Байгшашье ондо үзэгдэхэ ёһогүй, — гэжэ тэрэ тэмдэглээ һэн.

Наһан соогоо дүн хамта 1583 дахин һүрэһэн парашютист И. Ф. Щепин мүнөө шанарай түлөө, техникын бата найдамтай байхын, парашютистнүүдэйнгээ усалда орохогүйн түлөө оролдоно, бүхы бэлиг шадабаряа заажа үгэнэ, дамжуулна.

Һаяхан Улаан-Үдын районой Сагаан нуур дээрэ (Оронгын хажууда) парашютист-инструкторнуудай һуралсал болоо һэн. Албанай хэрэгээр тэндэ ерэхэдээ, огторгойн үндэрһөө айдаггүй эдэ зориггойшуулай мэргэжэлээр ехэтэ һонирхогдоо. Дулаахаһаар хубсалһан дундуур наһанай, бүхэриг бата бэетэй хүн агаарта ябаһан парашютистнүүдтэ рупораар хандан, заабаришалан байһан юм. Харан, адаглан байхада, тэрэ ажалдаа айхабтар шуналтан, парашютна спортые табан хургандаал адляар мэдэхэ болоһон янзатай һэн.

Энэ нүхэрэймнай хэһэн мянга гаран һүрэлгэ—мянга гаран хэшээл, баатаршалга, түрүү һууриин түлөө мүрысөөн—олон ондоо удха шанартай, уг зорилготой байха. Бодоодшье үзэел даа. Һүрэлгэ гэжэ хэлэхэдээ, минии лэ самолёдһоо 700 метр үндэрһөө доошоо газар дээрэ юрэ буулгые ганса дурданагүйбди. Һуралсалай һүрэлгэ байдагшье, байхашье ёһотой. Хоёрдохёор, гал түймэрһөө ой модо аршалан хамгаалха авиационно баазын парашютистнүүд арадай ажахыда айхабтар шухала алба хэнэ гээшэ. Республика доторнай хэдэн жэлдэ удаа дараалан үзэгдэһэн ган гасуур хэды ехэ хохидол асараа һэм! Түймэр зүг бүхэндэмнай шахуу соробхилжо байгаа. Носожо байһан улаан гал һүнөөн саража, ой тайгана, тала таряалангаа абарха гээшэ баатаршалга бэшэ аал? Һанана гүт? РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар «Түймэр саралгын үедэ эрэлхэг зориг харуулһанай түлөө» гэһэн медаляар А. Н. Житкевич Е. Д. Беляев хоёр наһа бараашье һаа, шагнагдаа һэмнай. Арад зоной эдлэхэ алтан шаргал таряае абархын түлөө, ойдо гараһан түймэрые унтараахын түлөө тэдэнэр ами наһаяа үгөө ха юм. Иимэл даа, парашютист-түймэр сарагшын ажал. Алхам бүхэнэйнгөө аюултайшье һаа, огторгойн үндэрһөө айнгүй, харюусалгатайшье, хүндэтэйшье алба хэнэ.

В. ТОКТОХОЕВА,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. Ф. Щепин.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

К. МАРКСЫН, Ф. ЭНГЕЛЬСЭЙ МУЗЕЙДЭ

Москвада «Марксизм-ленинизм — дэлхэйе хубилгаһан хэтэ мүнхэ революционно һургаал» гэһэн ниитын-политическэ уншалганууд үнгэргэгдэнэ, Энэ уншалганууд К. Марксын түрэһөөр 165, наһа бараһаар 100 жэлэй ойнуудта зорюулагдана. Революционно һургаалда Карл Марксын оруулһан хубита, марксизм-ленинизмын илагдашагүй хүсэн, юртэмсэ дэлхэйн бүхы хүнүүдэй ухаан бодолдо үзүүлһэн айхабтар ехэ нүлөө энэ уншалгануудта харуулагдана.

Ниислэлэй хүн зон болон олон тоото айлшад Москвадахи Карл Маркс, Фридрих Энгельсэй музейдэ орожо хэрана. Научна коммунизмын үндэһэ һуури табигшадта зорюулагдаһан олон тоото документнүүд, зурагууд суглуулагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: К. Марксын «Капитал» гэжэ агууехэ зохёолдо зорюулагдаһан зал соо.

ТАСС-ай фотохронико.

Хилын саанаһаа

ТАСС АПН

[illegible]ША ПОЛИТИКЫЕ БУРУУШААЛГА

[illegible] И. Индиин хэблэлэй [illegible]нүүдэй ёһоор, США-[illegible] сэрэгэй холбоо барисаа [illegible]лжүүлхэ хараа шэг-[illegible]лүүлжэ байдаг Зия-[illegible] захиргаанай арад [illegible] харша полити-[illegible] Пакистанай хүн зон [illegible] үргэнөөр дураа гү-[illegible] байна. ПТИ гэдэг ин-[illegible] агентствын мэ-[illegible] ёһоор, олоной ха-[illegible] митингнүүд оро-[illegible] ехэ хотонуудта — [illegible], Лахорто, Пешаварта, Кветтэдэ болобо. Тэ-[illegible] хабаадагшад Пакис-[illegible] демократическа эрхэ [illegible]нүүдые тогтоохо, 1973 [illegible] Конституциие хүсэндэнь [illegible], политическэ үзэл [illegible]нгоо түлөө шорон [illegible]нүүдтэ хаагдаһан хү-[illegible] сүлөөлхэ, Холбоото [illegible]нуудтай сэрэгэй бүхы хэлсээгээ таһалха эрилтэ табиһан байгаа.

Демократи һэргээхын түлөө хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн Маерадж Мохаммад Хан Карачида үгэ хэлэхэдээ, хоёр талын сэрэгэй-политическэ үгэсөөнэй үндэһөөр Вашингтоной зүгһөө 3,2 миллиард долларой американ сэрэгэй туһаламжа үзүүлһэнэйнь харюуда Зия-Уль-Хагай захиргаан оронойнгоо бэеэ дааһан байдалай, национальна, нэгэдэлэй аша туһада урбаба гэжэ мэдүүлээ, «Түргөөр добтолхо хүсэнүүдтэ» зорюулагдаһан баазануудые Пакистанай газар дайда дээрэ байрлуулхые США-да зүбшөөхэдөө, Пакистанай зонхилогшод ороноо Пентагоной харата һабарта оруулба гээшэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

ПЕКИНДЭ УУЛЗАЛГАНУУД БОЛОБО

ПЕКИН. США-гай гүрэнэй секретарь Дж. Шульц эндэ Дэн Сяопинтай Чжао Цзыянтай, гадаадын хэрэгүүдэй министр У. Сюецяньтай, оборонын министр Чжан Айпинтай уулзажа, хөөрэлдэһэн байна. Синьхуа агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, хөөрэлдөөнүүдэй үедэ хитад-американ харилсаанай хүгжэлтэ, Тайваньда хабаатай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн, хоёр талые һонирхуулһан уласхоорондын хэдэн асуудалнууд, мүн хитад-совет болон американ-совет харилсаанай асуудалнууд үзэмжэдэ табигдаһан байгаа.

Холбоото Штадуудта ерэхыень президент Р. Рейганэй эльгээһэн урялал КНР-эй Гүрэнэй Соведэй премьер Чжао Цзыянда дамжуулагдаба. Энэ урилалыень хүлеэн абаа. Албанай хэрэгээр ошохо болзорынь хожом зүбшэн хэлсэгдэхэ байна. Хитадай нэхэжэ гаргаһан эд бүдүүдые США-да худалдалгые хизаарлаха гэһэн американ правительствын нэгэ талаһаа абаһан хэмжээнүүд Хитадай ба США-гай хоорондохи худалдаа наймаае хүгжөөлгэдэ хангалтагүйгөөр нүлөөлхэ байна гэжэ Хитадай тала хоёр ороной хоорондохи худалдаа наймаанай-экономическа холбоо барисаае зүбшэн хэлсэлгын үедэ тэмдэглээ.

Кампучиин арадай революционно туйлалтануудые буруу һургэхэ зорилготойгоор орон нютагһаа тэрьелжэ гараһан кхмерскэ хархис этэгээдүүдэй, тэрэ тоодо полподойхидой үлэгдэлнүүдһээ бүридүүлэгдэһэн «бүлэглэлэй» удамаршан—урдын хан хүбүүн Сианугтай Дж. Шульц Пекиндэ уулзаһан байна.

Удаань США-гай гүрэнэй секретарь Урда Корей ошохоёо Пекинһээ мордобо.

Дж. ШУЛЬЦЫН ДЭНШЭЛГЭ

ТОКИО. Азиин оронуудаар дэншэжэ ябаһан США-гай гүрэнэй секретарь Дж. Шульц Сеулда ерэбэ гээд Киодо Цусин агентство мэдээсэнэ. Урда Корейн хашалта харшалалтата диктатурада американ туһаламжые үргэдхэхэ гэһэн асуудалнуудые тэрэ зүбшэн хэлсэхэ байна. Корейн хахад арал дээрэхи байдалай үзэгдөө дүүлдаагүй түгшүүрилтэй болоод байха үедэ Шульц албанай хэрэгээр эндэ ерэбэ гээд «Асахи» газетэ бэшэнэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, США-гай болон Сеулай захиргаанай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй «Тим спирит-83» гэһэн ехэ һуралсал эндэ үнгэргэгдэжэ байна. 190 мянга гаран солдат болон офицер тэрээндэ хабаадана.

ЯПОНОЙ ПРЕМЬЕР-МИНИСТР МЭДҮҮЛГЭ ХЭБЭ

ТОКИО. «Японой оршон тойрондо онсо ушар байдалай тохёолдоод байгаа» гээшэ һаань, Японой зэбсэгтэ хүсэнүүд американ далайн сэрэгэй хүсэнүүдэй корабльнуудта дайшалхы туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлхэ юм гэжэ премьер-министр Я. Накасонэ парламент дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ.

«Онсо ушар байдалай тохёолдоод байгаа» һаань, Алас-Дурна зүгтэхи стратегическэ шухала удха шанартай хоолойнуудые таһа дүүрэжэ эзэмдэхээр правительствынгаа бэлэн байһые Накасонэ үшөө дахин баталба. Уласхоорондын Корейн хоолойдо бэелүүлхэ ябуулганууд тухайдаа Токио Сеулай захиргаантай зүбшэлэлгын хөөрэлдөөнүүдые хэхэ байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Премьерэй мэдүүлгэнүүд политическэ асуудалнуудаар США-гай оборонын министрэй орлогшо Ф. Икле гэгшын Вашингтондо үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ хэлэһэн үгэтэй тудалдаһан байна. Тусхайлбал, Номгон далайн баруун хойто хубида США-гай долоодохи флодой ябуулгануудта Японой болон Урда Корейн далаин-сэрэгэй хүсэнүүдэй хабаадалсаха байһаниинь «шухала» гэжэ Ф. Икле тэмдэглэбэ.

«Асахи» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, энээнтэй дашарамдуулан, гурбан талын сэрэгэй һуралсал Алас-Дурна зүгтэ үнгэргэхэ шухала гэжэ Японой Гадаадын хэрэгүүдэй министерство яаралтангаар мэдүүлһэн байна. Нютагай адаглагшадай һанамжын ёһоор, энэнь Вашингтон—Токио—Сеул гэһэн стратегическэ гурбан талын харилсаа холбоо тогтоохо замда шухала алхам болоно.

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРИИН МЭДҮҮЛГЭ

МАПУТУ. ООН-ой Аюулгүйн Соведэй 435-дахи тогтоолые тоонгүй, харата ябуулгануудаа үргэлжэлүүлжэ байһан ЮАР Намибиин арадта бэеэ дааһан байдал олголгые унжагайруулжа байһанайнгаа түлөө харюусалгатай гэжэ ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльяр эндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ мэдүүлээ.

Намибиин асуудалые дары түргөөр гүримшүүлан шиидхэхын түлэ энээндэ хабаатай талануд шухала хэрэгтэй бүхы юумэ хэһэн байна гэжэ тэрэ хэлэбэ. ООН-ой түсэбые бодото дээрэнь бэелүүлгые имагтал ЮАР буруушаажа байһаар. Африкын гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд Намибиин арадта бэеэ дааһан байдал олгохо хэрэг түргэдхэхые хүсэнэ. ООН энэ эрмэлзэлыень хубаалдажа, тус райондахи түгшүүрилые һуларуулха талаар шэглүүлэгдэһэн бүхы алхамуудые һайшаан дэмжэнэ. Зэбсэгтэ хёмороо зүришэлдөөнүүдые усадхахын, Африкын урда хубида аюулгүй байдал хангахын тула шухала хэмжээнүүдые ООН абадаг байгаа, саашадаашье абаха юм гэжэ Х. Перес де Куэльяр тэмдэглээ.

Бүхы дэлхэйн арадууд апартеидые эрид буруушаана гэжэ тэрэ заагаа. Эгээл тиимэһээ ООН үндэһэ яһанай илгаа гаргалгын политикые залан сэхээр буруушаана.

Дулээтэ жэлнүүдэй баатарнууд

ЭГЭРШЭГҮЙ ЗОРИГТОЙ

«Тэдэ жэлнүүдые мүнөө дурсан байхадаа, манай илалта нэн түрүүн совет хүнүүдэй эбдэршэгүй нягта холбооhoo эхитэй байгаа гэжэ бүри элеэр ойлгоном. Ээм ээмээ түшэлсэн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ тулалдаабди. Аха дүү холбоомнай бата. Ородууд, украинецууд, буряадууд, казахууд, манай ороной бүхы арадууд улаан шуhaараа хэлхи барисаагаа бэхижүүлээ юм».

Советскэ Союзай Герой
В. Х. ХАНТАЕВ.

Түрүүшынгээ дайшалхы шалгалта арбан наймататай Василий Хантаев 1942 оной август hарада Воронежско фронтдо гараа юм. Зүрхэтэй сэрэгшые уданшьегүй артиллерийскэ дивизионой пушкын командираар томилбо. Энэ үедэ залуу артиллерист нэгэтэ бэшэ дайшалхы шадабарияа харуулаа hэн.

1943 оной зун В. Хантаев Курска дүхэригтэхи байлдаанда хабаадажа шархатаба. Госпитальдо тэрэнэй хэбтэжэ байха үедэ Орёл, Белгород хотонуудые сүлөөлhэн совет сэрэгшэдэй хүндэлэлдэ түрүүшын салют Москвада наярба. Түрэлхидтөө эльгээhэн бэшэг соогоо «Курск шадархи агууехэ байлдаанда халта шударуулбаб. Уданшьегүй эдэгэжэ, частьдаа бусаад, дайсанние өөрынь эшээн соо бута сохилгодо хабаадахаб...» гэжэ Хантаев дуулгаба.

Тэрэ үедэ Совет Армиин добтолхы хүсэн булиндашагүй болоод байгаа. Эдэгэhэнэйнгээ hүүлдэ В. Хантаев Украина, Польшые сүлөөлэлсэбэ. Тэдэ байлдаануудта баатар габьяа гаргаhанай түлөө буряад хүбүүнэй үбсүү энгэрые Улаан Одоной түрүүшын орден шэмэглэбэ.

Фашис рейхын түб хотын дэргэдэ ерээд байхадаа: «Энэл даа, үдэр hүнигүй добтолжо ерэhэн хотомнай. Энэ хүрэтэр хэды олон нүхэдөө алдаа гээшэбиб, үшөөшье алдахаб»,—гэжэ В. Хантаев зосоогоо шэбшэбэ. Теэд Илалтыншье үдэр дүтэ болоод байгаа даа.

Берлинскэ операциин яагаад эхилhые бидэ булта мэдэнэбди. 1945 оной апрелиин 16-най үглөөнэй 5 сагта 22 мянган үхэр буу гансата буудажа эхилээд, газар тэнгэри хоёрой нинилэжэ байhан дал болоо hэн. Добтологшодой дунда младша сержант Хантаев мүн лэ ябалсаа. Тэрэнэй орудиина расчедто ондо ондоо үндэhэ яhатан алба хэдэг hэн. Хоорондоо эбтэй эетэйнүүд, юуншье болог, бэе бэедээ туhалха гуримтай.

Берлинэй үйлсэнүүдтэ болоhон байлдаанай түрүүшын үдэр Хантаев нүхэдтэеэ хамта фашис 6 снайпернуудай шэбээлhэн 2 паровоз сэхэ буудажа тэhэлбэ. Стрелково ротонуудые халхабшалан, тэдэнэр байшангууд соо хоргодоhон 11 пулеметно расчет дараба. Байлдаанай эгээл шахардуу үенүүдтэ артиллеристнүүд автомадуудые барижа, ябаган сэрэгшэдтэ хамhалсаа hэн. Тиин фаустпатронтой 9 гитлеровецүүдые Хантаев өөрөө үгы хэбэ.

Үшөө нэгэ үдэрые Василий Хантаев хэзээшье мартахагүй. Добтолгодо ороhон ябаган сэрэгшэдэй хэсүү байдалда орошоходо, бригадын командир, полковник Сергеев үхэр буугай командир Хантаевта захирба: «Хотын түбтэхи талмайе ябаган сэрэгшэднай эзэлжэ ядаад байна. Немец танкнууд, бронетранспортернууд, зенитнэ буунууд манай солдадуудай толгойгоошье үндылгэхэ зай забhар үгэнэгүй. Үхэр буугаа дүтэлүүлжэ, дайсанай буудалгын точконуудые дарахьетнай захирнаб».

—Харахадамни, нээрэешье хэсүү хэбэртэй,—гэжэ тэрэ үдэрые дурдан, Василий Харинаевич хөөрэнэ. — Талмайhaа табан тээшээ Берлинэй үргэн гудамжанууд зурын гарана. Гэрэнэй гурбандань—немецүүд, хоёрынь аманда—манай сэрэгшэд хэбтэнэ. Машинаар дүтэлхын аргагүй—гансата тэнэ буу дуулхаш. Гэрнүүдэй хажуугаар далда талмайн шантаган, 76 миллиметрэй пушкые гараараа түлхижэ, сэхэ талмай дээрэ гаргабабди. Харахамни, ябаган сэрэгшэднай яhала урма зали ороhон дол мэтэ үндылэhэн байба. «Зай, одоол юумэн запарха тээшэ болобо хаш»,—гэжэ өөhэд хоорондоо хэлсэнэ хэбэртэй.

—Манай расчёдто би—буряад, наводчик Лисовский—белорус, hомологшо Хамидов—узбек, снаряд шэрэгшэ Арутюнян—армян гэгшэд байдаг бэлэйбди. Манай медсестра, залуухан ород басаган Валя Завгородняя бидэнтэй талмай дээрэ баhа гаралсаhан юм. Манай агууехэ Эхэ ороной элдэб нютагуудhaa суглараашье haa, дайнай хатуу сагта аха дүү мэтээр ябагша бэлэйбди... Тиинhээр урдамнай «тигр», «пантерэнүүд» харагдашаба. Түрүүшынгээл снарядаар нэгэ танкыень дүргэжэрхибэбди. Теэд фашистнууд фаустпатронуудаараа бидэн руу буудажа оробо. Алуулшоол даа нүхэдни. Бишье шархатабаб. Арай гэжэ үндыгөөд, Борис Лисовский, Ахмет Хамидов, Арсен Арутюнян гэдэг нүхэдөө харахадамни, булта иишэ-тиишээ алдалан унанхай, амигүйнүүд хэбтэбэ. Тээ хажуудань —Валя Завгородняя... Нимэ юумые хүлисэжэ болохо аал? Эгээл дүтымни нүхэд унаа ха юм. Хороо бусалпандаа юм гү, hэргэжэ, хүсэ ороhондол болобоб. Шархатабашье, гансаараа үхэр буугайнгаа хажууда үлэбэб.

—Туhалыт намда! —гэжэ Хантаев манай сэрэгшэдые дуудаба. Тэдэнэй ерэжэ снаряд асарамсаарнь, буугаа hомолбо. Тиигээд шагаажа байтарнь, хараадань дайсанай самоходко бии болошобо. Эгээл энэ үедэ түдэгэсэнэнэй хэрэгүй. Ашам зуура хараагаанигаа зурлаада самоходкые тудхаагаад орхибо. Хоёр пушка нэгэ зэргэ шахуу hүрэшэхэдөө, Хантаевын халта түрүүлhэн байба. «Пантерэhээ» утаан бадхаад, зогсошобо.

Фашистнууд нэтэрүү сэрэгшые дараха гэжэ шиидэбэ. Урдаhаань хоёр бронетранспортер ерэбэ. Баруун тээhээнь зениткэнүүд үрдилдэн «хусажа», ехэ калибрай пулемет лүжэгэншэбэ. Харин Хантаев балайшье hүрдөөгүй хэбэртэй. Нэгэшье снаряд хии табинагүй. Нүхэдэйнгөө түлөө үhөөгөө абахал байхаб гэжэ тэрэ шүдөө зуугаад, үйлөөрөө болосолдоо. Туhалжа байhан сэрэгшэдын снарядуудые милэл шэрэжэ мэдэнэ даа. Манай танкнуудые зогсоожо байhан нэгэ зенитнэ бууе Хантаев хоёр дахин буудаад, тэhэлжэрхибэ. Энэ гудамжаар «пантерэнүүд» гаража шадабагүй.

Эгээл тэрэ үедэнь олон үхэр буунууд гансата hүрэжэ, манай танкнууд, хойноhоонь «ура» хашхаран ябаган сэрэгшэд талмай тээшэ шэглэн дооголбо. Сэрэгшэд Хантаевай хажуугаар гарахадаа: «Бэрхэш даа, хүбүүн! Одоол «сохибо» гээшэш эдээнииe!» гэжэ тэрэнии урмашуулаа hэн.

...Берлинэй тэнгэри үмхэй шорой утаагаар бүрхөөгдэнхэй. Үйлсэнүүдтэнь—бутаршаhан, шаташаhан «тигр», «пантерэнүүд», ондоошье сэрэгэй техникэ, алуулhан фашис солдат, офицернүүдэй бэенүүд...

Младша сержант Хантаевай баатар зориг нэгэнтэ бэшэ тэмдэглэгдэhэн байна. Берлинскэ операцида хабаадагшын шагналай хуудаhан соонь иигэжэ уншанабди:

«1945 оной майн 1-дэ В. Хантаев манай ябаган сэрэгшэдые ахижа гараад, өөрынгөө үхэр буугаар немецкэ колонно бута сохёо, тэрэ тоодо 4 бронетранспортер, фаустпатронуудтай 9 автомашина, 7 мотоциклистнүүдые үгы хээ, 33 немецкэ солдат, офицернүүдые плендэ абаа. Бүхы операциин үедэ нүхэр В. Х. Хантаев 3 ротоhoo дээшэ немец солдат, офицернүүдые хюдаа. 49 гитлеровецүүдые, тэдээн соо хотын комендант Фольккитурмые плендэ абаа...»

Ами наhаяа гамнангүй баатар зориг харуулжа, бүхы дайшалхы даабаринуудые эрхимээр дүүргэhэнэй түлөө бригадын командовани В. Х. Хантаевые Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ зууршалба.

1945 оной зун В. Хантаевай дайшалхы нүхэд тэрэнэй хайрата эхэ, Вера Петровнае, хүбүүндэнь Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгоhонтойнь дашарамдуулан амаршалаад, иигэжэ бэшэбэ:

«Берлиндэ, өөрынь нүхэн соо, дайсанние бута сохилсохо золдо хүртэбэбди. Эндэ танай хүбүүн Василий Хантаев манай ород зэбсэгэй алдар солые улам бүри мандуулаа. Тэрэнэй баатаршалга дайсанние эсэслэн hамна бута сохилгодо манай частиин бүхы сэрэгшэдые зоригжуулаа.

Танай хүбүүгээр, тэрэнэй баатаршалгаар бидэнэр омогорхонобди...»

Тэрэ гэhэнhээ хойшо 38 жэл үнгэршоо. СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай хүдэлмэрилэгшэ В. Х. Хантаев иигэжэ хөөрэнэ: «Мүнөөшье миниин буугай расчёдой хүбүүд нюдэйнэймни урда байhан зандаа. Оронойнмай ондо ондоо хизаар нютагуудhaa гараhан бидэнэр Берлинэй үйлсэнүүдтэ хамта жагсаа бэлэйбди. Ондо ондоо эхэнүүд бидэнние түрэжэ хүмүүжүүлээ. Зүгөөр хэсүүхэн үедэ өөрынгөө хүбүүдые Эхэ оронойнгоо дуудахада, бидэнэр, нэгэ хүн шэнгеэр тэрэнээ хамгаалхаяа бодоод, дайсанаа илаа hэмди».

Д. РИНЧИНОВ.

Хүн ба байгаали

ОЙ МОДОНОЙ «ЭМШЭН»

«Улаан дэбтэртэ» 63 ондо ондоо түрэлэй шубууд оруулагдаhан байдаг. Хоморой шухаг жэгүүр далитанай тоодо нимэ шубуудые нэрлэмээр гэбэл, фламинго, пеликан, аист, галуун, тохорюун, тоншуул гэхэ мэтэ болоно.

Бүхы шубууд гурбан бүлэгтэ хубаардаг. Дулаан орондо ниидэн ошодог шубууд түрүүшын бүлэгтэ ородог. Гол түлэб хабартаа ниидэн ерэдэг дууша жэжэ шубууд тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Хойто зүгhөө ниидэн ерэдэг жэгүүр далитан нүүдэг шубууд гэжэ нэрлэгдэнхэй. Эдэ шубууд манай хизаарта гол түлэб үбэлые үнгэргэдэг, тиин дулаанай болоходо ниидэн арилдаг. Hуурижаhан шубууд гэжэ гурбадахи бүлэгэйхинь нэрлэгдэдэг. Энэ хадаа хүхэ буха, хүдүү, hойр болон тоншуул гээшэ. Үбэлдөөшье, зундаашье манай эндэхи ой тайгада амидардаг юм.

Элдэб түрэлэй тоншуулнуудые илгаруулмаар. Томо, бага эреэн, буурал, хара гээд илгаруулагдана. Турлаагай зэргын бэетэй хара тоншуул тухай тогтоё. Анхан байрлаhан газарhaa холо ниидэн ошодоггүй, түбхин зантай юм. Ходо модо тоншожо, эдихэ хоолоо олодог тула хүлнүүдэйнь hабарнууд хурсанууд. Хүлэйнь хоёр hабар урагшаа, нүгөө хоёрынь хойшоо арбайнхай юм. Тиимэhээ энэ шубуунай модоной эшэ өөдэ абирхадань таатай бшуу. Хүлөөрөө модоной эшэ бүхөөр бажуужа абаhанай удаа hүүлэй түхэлтэй үдэнүүдээрээ бэеэ тулгалдаг байха юм. Юрын шубуудай үлэнүүдhээ энэнь юугээрээ илгаатайб гэбэл, бүри бүхэнүүд, хатуунууд. Тиимэhээл шубуун модоной эшэ өөдэ түргэнөөр абиран гараха, бууха, эшыень түргэн тойрон, хорхой шумуул бэдэрхэ аргатай.

Энэ тоншуул хөө хара үнгэтэй, hайхан шубуун. Хушуунайнь дээдэ хубиhаа эхилээд, толгойнь бүхыдөө шад улаан малгай үмдэхүүлэгдэhэн мэтээр харагдадаг. Нюдэниинь хоёр бишыхан гэрэлхэндэл адли ялаганадаг юм.

Ой соогуур гү, али ойн соорхойдо ябаа haa, шубуунай модоной холтоhо тоншожо байхыень нэн түрүүн дуулахат. Харин hүүлдэнь тоншуулые обёорон харамаар.

Хара тоншуулай «ажалаа хэжэ» байха сагтань 10—20 метрэй зайда дүтэлжэ боломоор. Хоолоо бэдэрхэ үедөө тэрэ нэгэ газарта огто hуудаггүй, модонhoo модондо ниидэн ошодог. Тиин ёhотой эмшэн мэтэ модоной «үбшэнние» тодорхойлдог, удаань «аргалдаг» шэдитэй. Хорого хорхой шумуул ухашалан бэдэржэ олоод, ургамал модые абарна гээшэ.

Хара тоншуул—ашатай туhатай шубуун. Энээнhээ ондоо ямаршье шубууд модоной холтоhондо байhан сохо, хорхой шумуул нимэ оролдосотойгоор түүдэггүй юм. Үбэлдөө хара тоншуул шэлбэhэтэ мододой үрэhөөр хооллодог. Яагаад холтоhон дороhoo хорхойнуудые гарганаб гэбэл, нарихан ута хэлээрээ татадаг гэжэ элирүүлээбди.

Манай эдир натуралистнуудай республиканска станциин байгаали хамгаалгын кружогто ябалсагшад хара тоншуулай модоной эшэдэ тоншожо гаргаhан нүхэнүүдые нэгэнтэ бэшэ хэмжэжэ үзэhэн байна. 3-haa 10 сантиметр хүрэтэр гүнзэгытэй нүхэнүүд дайралдадаг hэн.

Hүүлэй хоёр жэлэй туршада станциимнай дэргэдэхи ой соо нимэ тоншуул ниидэн ерэдэг болонхой. Гол түлэб октябрьhaa декабрь хүрэтэр, hүүлдэнь февральhaa май хүрэтэрхи хугасаада айлшалдаг зантай. Хорхой шумуулда эдигдэhэн, муудаhан модоные заатагүй шэлэдэг юм. Хорлогдоhон газарыень мэдэжэ абахадаа, холтоhыень дуугаан хуулажа хаядаг, тэрэнь газарта обоорон хэбтэдэг.

Hургуулиин дэргэдэхи лесничествэнүүдэй гэшүүд, пионернүүд, эдир натуралистнууд тоншуулнуудай амидарал шудалха, хамгаалха зэргэтэй. Ойдо экскурсяар гарахынгаа урда дэбтэр, шугам, карандаш, ручка, шадаа haa фотоаппарат абаха хэрэгтэй. Тиин «Улаан дэбтэртэ» оруулагдаhан юрэ бусын шубуун—тоншуул тухай ажаглалтануудаа бэшэжэ, иимэ адресаар эльгээгыт гэбэл:

670038. г. Улан-Удэ,
пос. Орешково,
Республиканская станция юных натуралистов.

Hүүлэй хоёр жэлэй туршада Улаан Үдэ шадархи ойнуудта тоншуулнуудай тоо нилээд олошороо, мүн бусадшье ойнуудта олошорhон байха гэжэ hанагдана.

М. БУЛДАКОВ,
орнитолог.

Оронойнмай ниислэл хото Москвада өөрынхеэрээл хуби заяагүй, аза талаангүйбди гэжэ hанаhан басаган хүбүүн хоёр ажаhууна.

Библиотекарь Вера аргагүй ээлдэр зулгы зантай, hайхан hанаатай, ажал хүдэлмэридөө дуратай, журамтай басаган аад, арайл шарайгаараа бираагүй юм. Тиимээ тэрэ өөрөө мэдэржэ, хубиингаа ажабайдалда ямаршье hонирхол, ямаршье хубилалта хүлеэдэггүй байгаа.

Харин тиихэдэ ухаандаа бараг спортсмен байhан, теэд мүрысөөнүүдтэ миил хоёрдохи hууриhaa дээшэ гаража шадаагүйдөө гомдожо, архида мээхэй болоно ябаhан, hайхан сэбэр шарайтай Игорь Брагин хотын нүгөө захада ажаhууна.

Тус тустаа гансаарданги, хуби заяагүй ажабайдалтай эдэ хоёрой танилсажа, элдэбын энеэдэтэй, хайратайшье байдалда орохыень хаража, эльгэнэйнгээ эгшэтэр энеэхээр байха.

Энэ фильмые нэрэhээнь боложо, гансал инаг дуран тухай хөөрөөн гэжэ ойлгохо болоо haa, буруу. Үнэн дээрээ энэмнай хүнэй хүсэд задараагүй доторой байдалые харуулhан, өөрөө өөрыгөө дабажа, нүгөөдэдөө хайшан гэжэ харгы зам олоhон тухайнь хөөрэhэн гүнзэгы удхатай картина болоно. Хүн гээшэ өөрынгөө хуби заяанай эзэн, хүнэй, хэрбээ ехээр хүсэбэл, бүтээжэ, диилэжэ шадахагүй юумэн байдаггүй гэhэн тобшолол эндэ хэгдэнэ.

Актернууд Олег Янковский Евгения Глушенко хоёрой гайхамшаг бэлигтэйгээр наадаhанай хүсөөр **«Влюблен по собственному желанию»** гэжэ фильм тон hонин болоно шадаhан байна.

Олег Янковскиие кинодо дуратайшуул үнинэй hайн таниха ааб даа. Харин Евгения Глушенко тэрээндэ орходоо экранда hураггүй орой ерэhэн гээшэ. Тиигэбэшье «Неоконченная пьеса для механического пианино», «Впервые замужем» гэжэ фильмүүдээр олондо мэдээжэ болонхой.

Шэнэ кино

СССР-эй болон социалис оронуудай харилсаа холбоондо эсэргүүгээр ябуулагдажа байhан нюуса дайнай асуудалнуудта **«Смерть на взлете»** гэhэн психологическа детектив зорюулагданхай. Тиимэ нэгэ нюуса дайнай нэгэ үе фильм дотор харуулагдана. Картинын гол герой, бэлигтэй залуу эрдэмтэ Игорь Крыловой ролиие актер Юрий Демич гүйсэдхэнэ.

Мүн лэ дээрэ дурсагдаhан жанртамнай **«Грачи»** гэжэ шэнэ фильм оруулагдамаар. Уран зохёолшо О. Чайковскаягай «Это было под Ростовом» гэhэн судебнэ очерк фильмын сценариин үндэhэниинь болоо юм. Фильмые зохёогшод тэрэниие гансал хурса сюжеттэй болгохын түлөө оролдоо бэшэ, харин ямар шалтагаанhaa, юунhээ боложо хүн хүндэ гар хүрэнэб гэжэ тайлбарилхые оролдоhон байна.

Олондо мэдээжэ актер Евгений Леонов экран дээрэhээ бидэндэ үргэлжэ энеэбхилдэг гээшэ ааб даа. Харин энэ удаа «Мосфильм» студида буулгагдаhан **«Слезы капали»** гэжэ фильмдэ тэрэнэй түрүүшынхеэ сухалтай, уруу дуруу ябахые харанабди. Ушарыень мэдэхэ гэбэл, энэ фильмые харана аабзат даа. Эндэ Евгений Леоновhoo ондоо Ия Саввина, Нина Гребешкова, Борис Андреев, Ольга Машная, Александра Яковлева болон бусад хабаадана.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үйлэ хэрэгүүдые **«Тайны святого Юра»** гэжэ үнгэтэ, үргэн экрантай фильм hануулна. Бодото баримтанууд дээрэ үндэhэлhэн тус фильмые түүхэтэ гэжэ нэрлэхэдэ, алдуу болохогүй юм. Телевиденеэр харуулагдаhан «Овод» гэжэ фильмдэ Риварессэй ролиие гүйсэдхэhэн актер Андрей Харитонов Романай («Тайны святого Юра») рольдо наадана.

Режиссер Михаил Ершовой буулгаhан **«В старых ритмах»** гэжэ фильм доторой үйлэ хэрэг аяар гушаад ондо болоно. Өөрыгөө искусствада зорюулха гэжэ шиидэhэн Никита Федотов аргагүйгөөр урагшагүйдэжэ, консерваторидо орохо шалгалта дээрэ унашана. Тиигэжэ урмаа хухаршоод ябаhан Никита милицидэ хүдэлхөөр оробо. Тэрэнэй гоё hайханаар дууладаг абьяасынь тэнлэ айхабтар хэрэгтэй байшоо бшуу...

Дүшөөд наhатанай сэдьхэлэй байдал тухай **«Полеты во сне и наяву»** гэжэ фильм хөөрэнэ. Тэрэнэй гол герой Сергей Макаров дүшэ хүрэтэрөө даншье haa хүнгэхэнөөр, холын хараа бодолгүйгөөр ажаhууhан байна. Hамгаяашье, нүхэдөөшье мэхэлхэеэ ядадаггүй. Тиигэбэшье тэрэ зангаар hайн, өөртөө шүүмжэлхы сhoop хандажа шададаг хүн. «Хүндэ юушье үгэнгүйгөөр, гансал абаха» гэhэн тэрэнэй ахирхан философинь эсэсэй эсэстэ сохигдоно. Теэд тэрэ оршон тойронхи нүхэдтэеэ хуушанайнгаа hайн харилсаа тогтоожо, бүхы ажабайдалаа дахинаа зохёожо шадаха гээшэ гү?

Сергей Макаровай рольдо Олег Янковский наадана. Бусад рольнуудыень Людмила Гурченко, Олег Табаков, Людмила Иванова, Людмила Зорина болон бусад гүйсэдхэнэ.

М. Горькиин нэрэмжэтэ киностудида буулгагдаhан **«Предел желаний»** гэжэ фильм мүн лэ hонирхолтой. Хүдөөгэй басаган Вера Москва ерээд, нүхэр басаганайдаа байжа, ажалда ороно. Армиhаа бусаха хүбүүгээ хүлеэнэ. Хүн зондо хайшан гээ haa ехээр hайн юумэ хэхэ, дураяа бэлэглэхэб гэhэн нэгэл хүсэл бодол hайхан сэдьхэлтэй Верын hанаанhaa гарадаггүй байна.

Залуушье haa, кино харагшадта мэдээжэ боложо үрдиhэн залуу актриса Марина Яковлева Верын ролиие гүйсэдхөө.

Гүрэнэй аюулгүйе хамгаалха Азербайджанай комитедэй 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан **«Послезавтра в полночь»** гэжэ фильм чекистнүүдэй ажал тухай хөөрэнэ. М. Авдиев А. Донец хоёрой бэшэhэн «Именем республики» гэжэ туужын үндэhөөр тус фильм найруулагдан табигдаа.

Дээрэ бидэ февраль hapa соо харуулагдахаар түсэблэгдэhэн совет шэнэ фильмүүд дээрэ тогтобобди. Харин социалис оронууд — Чехословаки, ГДР, Югослави хэдэн фильмүүдээ дурадханхай. Мэдээжэ дуушан Дин Рид **«Пой, ковбой, пой»** (ГДР) гэhэн фильмын сценариинь бэшээд, гол ролиинь гүйсэдхэhэн байна.

Тиихэдэ Францiин «Километры риска», «Скупой», Турциин **«Прощальная песня любви»** гэжэ фильмүүдые мүн лэ байгша hарада харахат.

ФИЛЬМҮҮД, ДУРАТАЙ АКТЁРНУУД

В. ПАВЛОВА,
кинофикациин управлениин ахамад редактор.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Актернууд Олег Янковский Людмила Гурченко хоёр «Полеты во сне и наяву» гэжэ фильмдэ. 2. Сууд боложо байна. Дундань актер Алексей Петренко («Грачи»).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Хүдэлмэришэн болохол hэм шамай»—түрүү бэшэг. «Республикын ойе эршэтэ ажалаар угтая!» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ. ТАСС-ай hүүлэй шэнэ hонин.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Механизатор таряалан дээрэ гарахаар бэлдэнэ» — С. Селиврын статья. «Уялганууды хамгаалга дүүрээ»— П. Ергаловай мэдээсэл. «Ажалай журам — амжалтын нүхэсэл»—мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Хэмжээ ябуулганууднaa — ажал хэрэгтэ»— Л. Хуторнын статья.

Гурбадахи хуудаhанда. «Агуyехэ зохёолой түүхэ»— Л. Мискевичын статья. Хилын саанаhaа.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. Нютаг нютагай hонин. «Эртэ урда сагай нюусануудай тайлбари» — М. Сибирягай статья.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 —«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Жил-был Саушкин» — мультфильм (1-дэхи сери). 10.10 —«Буйный Терек» — телевизионно уран hайханай фильм. 11.20 —«Аяншалагшадай клуб». 12.20 — Ж. М. Дамаз. Концертино. 12.35 — Шэнэ hонин. (12.40 час хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ hонин. 15.35 — Аэрофлодой үдэртэ. Баримтата фильмүүдэй программа. 16.35 — «Драматурги ба театр». М. Горький. «На дне». 17.05 — А. Дгоржак. «8-дахи симфони». Прагын филармониин оркестр гүйсэдхэхэ. 17.45 — «Экономико гаргаша багатай байха ёhотой». Москвагай Л. Я. Карповай нэрэмжэтэ «Медпрепарат» нэгэдэлдэ үйлэдбэреэ ашаг үрэ ехэтэйгээр эмхидхэлгын дүй дүршэл тухай.

Улаан-Үдэ. 18.00 — «Байгал». 18.30 — Аэрофлодой 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан дамжуулга.

Москва. 19.00 — В. А. Жуковский. Поэдэй түрэhөөр 200 жэлэй ойдо зорюулагдаhан дамжуулга. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.05 — «Залуушуулай фольклорно ансамблиин концерт». (ВНР). 20.25 — «Бригадна подряд ба журам». Ороной барилганууд дээрэ бригадна подрядай онол аргые нарижуулан hайжаруулха тухай. 20.55 — Михаил Исаковскиин шүлэгүүд дээрэ Матвей Блантерай зохёоhон дуунууд. 22.00 — «Время». 22.35 — «Баримтата экран». 23.45 — «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 — Немец хэлэн. 13.55 —Түүхэ. 9-дэхи класс. «В. И. Ленин — Октябриин вождь». 14.05 — «Гаанадта, түрэлхид!». 14.35— Общество шэнжэлгэ. 10-дахи класс. «КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэй үндэhөөр мүнөө үедэ партиин бэелүүлжэ байhан экономическа поли-

КУКЛАНУУД АЙЛШААР ЕРЭБЭ

Сибириин болон Алас-Дурнын эгээл урданай театрнуудай нэгэн болохо Эрхүүгэй комсомолой И. Уткинай нэрэмжэтэ шангай лауреат куклануудай областной театр Улаан-Үдэдэ айлшалба. Тус театрай гастроль февралиин 8-haa февралиин 28 болотор үргэлжэлхэ юм. Буряад ороной эдир харагшад манай театрай коллективтэй hайн танилсанхай. Юуб гэхэдэ, 1982 оной апрель hapa соо У. Диснейн «Гурбан поршоонхо ба шоно» гэhэн зүжэг харуулаа hэмди.

Дагестан драматург А. Абу-Бакарай «Амтан уhатай булаг» («Сладкий родник») гэжэ нэрлэгдэhэн шэнэ, онсо hонёор найруулан табигдаhан зүжэг асарбабди. Хадада оршодог аулда элжэгэн, петух ба сүүбэн шоно гурбан хүршэ ажаhуудаг байгаа. Гэбэшье түрэл нютагтань өөрын булаг үгы hэн тула, хүйтэн уhан тон үнэтэй байгаа. Эгээл хүшэр хүндэ хүдэлмэриие Кират гэжэ нэрэтэй элжэгэн хэдэг hэн. Үглөөгүүр бүхэндэ булагта ошожо, үнэтэ уhа асардаг бэлэй. Тиимэhээ булта элжэгэние ехэ хүндэлдэг байгаа. «Уhан! Сэбэр тунгалаг у-hан! Мүнгэлиг hайхан у-hан!»—гэжэ элжэгэн хонгёо хоолойгоор хашхардаг hэн. Михбар гэжэ петух ногоохон хүнэг бариад, тэрэние угтадаг байгаа... Аулда ажаhуугшад хэзээ нэгэтэ булаг олодог haa гэжэ hанадаг hэн. Тиигээд лэ... Энэ сонирхоние бултыень хөөрөөд яахамнайб. Зуу дахин шагнанхаар, нэгэ дахин хара гэжэ хэлсэдэг шуу. Театрай режиссёр П. Козец, уран зурааша В. Макрушина, конструктор С. Огулов гэгшэд энэ зүжэгые найруулан табяа. Энэ зүжэгтэ РСФСР-эй габьяата артистка Б. Болотова Л. Когодовская хоёр (Михбар петух), Л. Леви Л. Калинченко хоёр (Кират элжэгэн), О. Головня В. Воронцова хоёр (Занзбар заряа) болон бусад артистнууд hонирхолтой образуудые гаргаа.

Түрэл Эхэ оронойнгоо агуу ойдо энэ зүжэг зорюулаабди. Тиихэдэ тусхай онол арганuудые, нэрлэбэл, кукла-маринеткэнүүдые хэрэглэнэбди. Иимэ онол аргые ороноймнай нэгэ хэдэн театр хэрэглэдэг. Эдир харагшад, театртамнай ерэхыетнай уринабди! Хүгжэмтэ энэ зүжэг гансашье үхибүүдые бэшэ, мүн ехэшүүлыешье hонирхуулха байха.

Г. КУЗНЕЦОВА,
куклануудай областной театрай педагогическа таhагые даагша.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-34-05, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-21, корректорская—2-33-61, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли
Н-01319. Заказ № 33.